Türk-İş

SAYI: 103

TÜRKİYE
İŞÇİ
SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

Türk-İş

AYLIK DERGİ

EYLÜL
1972
YIL : 9
SAYI : 103

FİATI : 250 Krş.
BİR YILLIK
ABONE : 25.00 TL.

Türk-İş adına sahibi
SEYFİ DEMİRSOY

Yazı Işleri Müdürü
ÜLKÜ ARMAN

Fotoğraflar
Şehir Fotoğraf Ajansı
ADNAN HASKOKAR

Adres :
Türk-İş Genel
Merkezi
Bayındır Sokak No. 8
ANKARA
Telefon : 17 91 36

- Türk-İş Dergisi Basın Ahlâk Yasasına uyar.
- Türk-İş Basın ve Halkla Münasebetler Merkezi tarafından hazırlanan Türk-İş Dergisinin bu sayısı, Ankara'da BAŞNUR Matbaasında dizilmiş, tertiplenmiş ve basılmış; klişeler, Doğan Klişede yapılmıştır.

SUNUŞ

Saygıdeğer
Türk - İş Okuru,

Türk İşçi Hareketini olduğu kadar, Türk ekonomisini de çok yakından ilgilendiren bir konu, Eylül ayı içinde önemli bir yer işgal etti. Türkiye Maden İşçi Sendikaları Federasyonu ile Ereğli Kömür ve Garp Linyitleri İşletmeleri arasında uzun bir süredir devam eden toplu iş sözleşmesi görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlandı ve Federasyona bağlı 50 binden fazla maden işçisi greve zorlandı.

Eylül ayı ortalarında konu hakkında bir açıklama yapan Federasyon Genel Başkanı Kemal Özer, anlaşmazlığın nedenleri belirtti ve ilgililerden daha geçerli bir tutum içinde olmalarını istedi. Ancak bu açıklamaya, bir hükümet üyesi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Nuri Kodamanoğlu anlaşılmaz bir tutumla cevap vererek, işçiye zam yapılması halinde kömür fiyatlarının arttırılması gerektiğini, bundan da halkın zarar göreceğini öne sürerek, işçi ile halkı karşı karşıya getiren bir davranışı kendine daha uygun gördü. Bu yanlış ve yanlış olduğu kadar da tehlikeli çıkış karşısında Maden Federasyonu Enerji Bakanını cevapsız bırakmadı ve yayınladığı bildirisinde, Türkiye'nin kömürsüz kalmasının bütün sorumluluğunun maden işçisini açlığa mahkûm etmek isteyenlerin taşıyacağını belirtti. Eylül ayı sona ererken, Uzlaştırma Kurulu henüz toplanmamış ve kararını vermemişti. Ancak Uzlaştırma Kurulu kararı işçileri tatmin etmediği takdirde, 50 binden fazla maden işçisinin greve gitme eğilimi gerçekleşecekti. Önümüzdeki ay içinde bu konunun kesin bir sonuç alması, işçileri olduğu kadar halkı da ilgilendirmesi bakımından bir hayli önem taşıyordu.

★ ★ ★

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (Fij) 11'inci Dünya Kongresi Eylül ayı başlarında İstanbul'da yapıldı. Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen basın mensuplarının katıldığı bu toplantıda Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, basın sorunları hakkında önemli bir konuşma yaptı ve iç basında olduğu kadar dış basında da olumlu tepkileri görüldü. Dergimizin bu sayısında Uluslararası Gazeteciler Federasyonu ile Türk-İş'e bağlı Basın-İş Genel Kurulu hakkındaki geniş haberimizi okuyabilirsiniz.

★ ★ ★

İş ve İşçi Bulma Kurumunun yaptığı bir açıklamaya ilgi duyacağını ümit ediyoruz. Türkiyenin iş ve işgücü durumu hakkında enteresan rakamların verildiği bu açıklama dergimizin bu sayısında yer almaktadır. Bu sayımızda, Türk-İş'e bağlı çeşitli kuruluşların yaptığı toplu iş sözleşmeleri ve geçen sayımızda başladığımız «İşsizlik ve Politikaları» başlıklı yazımızın devamını da okuyabilirsiniz.

Saygılarımızla

Yurtta

50 bin maden işçisi greve zorlanıyor...

Maden Federasyonu Genel Başkanı Kemal Özer «İşverenlerin verdiği zam fiyat artışlarını dahi karşılamıyor» dedi.

Geçtiğimiz ayın, işçi hareketi bakımından olduğu kadar, ekonomi açısından da en önemli olayını, Maden İşçi Sendikaları Federasyonu ile Ereğli Kömür ve Garp Linyitleri İşletmeleri arasındaki toplu sözleşme görüşmelerinin uyuşmazlıkla sonuçlanması teşkil etti.

50 bin'den fazla maden işçisini ilgilendiren toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlandığı, 18 Eylül günü Maden İşçi Sendikaları Federasyonu genel Başkanı Kemal Özerin bir açıklamasıyla kamuoyuna duyuruldu ve bu açıklamanın hemen arkasından, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Nuri Kodamanoğlu, Federasyona cevap verdi.

Bakan, anlaşılmaz bir tutumla, maden işçilerine zam verilmesi hâlinde kömüre de zam yapmak gerekeceğini belirtiyor ve bundan halkın zarar göreceğini söylüyordu. İşçi ile halkı karşı karşıya getirme isteğinin en açık örneğini taşıyan bu demeç, Türkiye Maden İşçi Sendikaları Federasyonu Genel Başkanı Kemal Özer tarafından cevaplandırıldı. Özer, Bakana verdiği cevapta, **«Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, işçi ve sendikacılara nasihat vermek yerine, kanunlara uysa çok daha yararlı bir iş yapmış olacaktır»** diyordu.

Şimdi, biraz geriye, Türkiye Maden İşçi Sendikaları Federasyonu'nun toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlandığını açıkladığı 18 Eylül gününe dönelim.

KEMAL ÖZER
Maden Federasyonu Başkanı

Federasyon Başkanı Kemal Özer'in 18 Eylül Cuma günü verdiği demeç şöyleydi:

«Ereğli Kömür İşletmeleri ve Garp Linyitleri İşletmeleri ile dört aydan beri sürdürdüğümüz toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varılamadığından, konu uzlaştırma kuruluna götürülmüştür.

Anlaşmazlığın temelini ücretlere yapılacak zam teşkil etmektedir. İşverenler, yeraltında çalışmakta olan işçiye iki yıl için Zonguldakta 6; Garp Linyitleri İşletmesinde 5 lira zam vermek istemişlerdir.

Yeryüzünün yüzlerce metre altında güneş ışığına hasret kalarak her an ölüm tehlikesiyle karşı karşıya çalışmak zorunda bulunan maden işçisi, geçen toplu sözleşmenin yapılmasından bu yana geçen süre içinde meydana gelen fiyat artışları yüzünden şu anda açlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır.

Son iki yılda meydana gelen pahalılık, maden işçisinin yaşama seviyesini yıllarca geriye götürmüştür. İşveren kuruluşların vermek istediği zam işçinin hayat şartlarını iyiye

MADEN FEDERASYONU YÖNETİM KURULU
Kararlı bir topluluk

götürmek bir yana, fiyat artışlarını dahi karşılamamaktadır.

Zaruri ihtiyaç maddeleri fiyatlarını «ayarlayarak», durmadan zam kararı alan Hükümet, sıra işçiye geldiği zaman, emeğe karşı anlaşılması güç bir direnme içine girmektedir.

Bu anlaşmazlığın en büyük müsebbibi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanıdır. Kamu İktisadi kuruluşları hakkındaki 440 ve toplu sözleşme grev haklarının kullanılmasını düzenleyen 275 sayılı yasalara göre toplu sözleşme pazarlığına hiçbir şekilde müdahale etmemesi gereken bu bakan, görüşmelere karışmış ve işveren kuruluşlara yaptığı baskıyla, anlaşmazlığın 1 numaralı sorumlusu haline gelmiştir.

Son bir yıl içinde bazı kamu kuruluşları toplu sözleşmelerle işçilerine, hayat şartlarını belli bir seviyede tutabilmek için, 18 lirayı bulan zamlar yapmışlardır. Buna karşı

NURİ KODAMANOĞLU

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

yeraltında çalışan işçiyi 5-6 lira zamla susturmaya çalışan anlayışa verilecek sıfat ancak «işçi düşmanlığı» olabilir. Anlaşılmaz bir tutum içine girerek, maden işçisini ve onun yaptığı işi küçümseyen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve onun paraleline giren diğer yetkililer bu davranışlarının ne kadar yanlış olduğunu yakın bir gelecekte anlayacaklardır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ile bir kısım yetkililer, greve gidilerek, kamu sektöründe kömür üretiminin durmasını özel teşebbüsün çıkarları bakımından yararlı görebilirler. Ama bu tutum, en hafif tabiriyle yurt çıkarlarına sırt çevirmek olacaktır.

Türkiye'nin kömürsüz kalmasının bütün sorumluluğunu, maden işçisini, açlığa mahkûm etmek isteyenler taşıyacaktır.

Toplu sözleşme görüşmeleri anlaşmazlıkla sonuçlanan kuruluşlardan, Garp Linyitleri İşletmesi kar eden bir kuruluştur. Ereğli Kömür İşletmesinde ise, verimin daha da artmasına malzemesizlik engel olmaktadır. İşçilerin bütün müracaatlarına rağmen, malzeme ihtiyacı karşılanmamakta ve bu durum verimin daha da artmasını önlemektedir. Maden işçisine hakkını vermemekte direnenler önce, verimi artırmak için en iyi niyetle hareket eden işçiye yardımcı olmalı, haklı ücret artış isteklerinin yanısıra, malzeme ihtiyacının karşılanması taleplerini de karşılamalıdırlar. Bu yeraltı servetlerinin işletilmesinde kamu sektörünün parlak bir döneme girmesini sağlayacaktır. Başta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı olmak üzere, bir kısım yetkililerin sırt çevirdikleri yurt çıkarlarına sahip çıkan maden işçileri, kömür üretiminin artmasını önlemek için yetkililerin giriştikleri, oyuna kamuoyunun dikkatini çekmeyi bir görev saymaktadır.

Dünyanın her yerinde en tehlikeli işkolu sayılan madenciliğin taşıdığı tehlike, yurdumuzda daha da büyüktür. 1971 yılından 1972 eylülüne kadar, Zonguldakta 12187 iş kazası olmuş, 113 maden işçisi hayatlarını kaybetmiştir.

1971 den 1972 temmuzuna kadar Soma'da meydana gelen

BİR MADEN İŞÇİSİ

Yerin altında hayat mücadelesi

YER YUZUNDE SİGARA İÇMENİN HAZZI
Emeğinin karşılığını bekliyor

işkazası 1902, ölü sayısı da 8 dir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ile öbür yetkililerin, açlığa mahkûm ettikleri maden işçileri, işte bu şartlarda ve ölüm tehlikesi altında çalışmaktadırlar.

Yurdumuzdaki 100 bin maden işçisini temsil etmekte olan Türkiye Maden İşçi Sendikaları Federasyonu ve ona bağlı bütün sendikalar Ereğli Kömür ve Garp Linyitleri İşletmesindeki maden işçilerinin haklarını mutlaka alacak ve artacak verim yetkililerin bütün engellemelerine rağmen, yeraltı servetlerimizin işletilmesinde kamu kesiminin yeni bir zaferini teşkil edecektir.»

Maden İşçi Sendikaları Federasyonu'nun bildirisinde belirtildiği gibi Uzlaştırma Kurulunda bir anlaşma sağlanamazsa Zonguldak'ta 35 bin'i fiilen çalışmakta olan 48 bin işçi Seyitömer, Tunçbilek ve Somada da 7 bin işçi greve gidecek ve kamu sektöründeki bütün kömür üretımi duracak.

Bu durum elbetteki büyük bir önem taşıyordu. İlgililerin, başta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın, konu üzerinde büyük bir titizlikle durması bekleniyordu. Ancak ne var ki, Bakan, uyuşmazlığı çözümleme gayretleri yerine, işçi ile halkı karşı karşıya getirmeyi adeta özel bir itina gösterdi. 22 Eylül günü TRT aracılığı ve basın yolu ile yayınlanan demecinde **«TKİ bu zammı verebilmek için kömüre zam yapacak, yahut karşılıksız masraf dolayısiyle fiyatların artmasına sebep olacak»** diyerek bir hükümet adamı olarak ve bir politikacı olarak, siyasi hayatının en büyük hatasını işliyordu.

Bakan, ya işçi isteklerini kabul etmem, ya da kömüre zam yaparım tehdidini savururken, ileride doğabilecek olayların da bir hazırlayıcısı ve sorumlusu oluyordu.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı demecinde şöyle diyordu :

«Zonguldak ve Garp Linyitleri İşletmemizde çalışan işçilerimiz için, Türkiye Kömür İlşetmeleri Kurumu ile Maden İşçi Sendikaları Federasyonu arasındaki toplu sözleşme görüşmeleri, maalesef olumlu bir sonuca bağlanamamıştır. Sorunun çözümü için gerekli çabalar bundan sonra da sürdürülecektir. Ancak sevgili işçilerimizle kamuoyunun aşağıdaki hususlarda aydınlatılmasına ihtiyaç vardır.

Sayın sendika yöneticileri bu işyerleri için yüzde 200'e yakın oranda 1,5 milyar liralık bir zam isteğinde bulunmuşlardır. İşveren ise, malî durumunun işçilik giderlerinde en çok yüzde 23 oranında bir ilâve yapmaya imkân verebileceğini belirtmiştir. Bu durum karşısında sendika liderleri Bakanlığa başvurmuşlardır. Bakanlık, zor şartlar içinde çalışan yeraltı işçilerimiz için yeni bir ek zaman daha sağlamıştır. Buna rağmen, sendika liderleri, TKİ Kurumuna sadece Zonguldak için 175 milyon lira civarında bir mali külfet yükleyen bu zamma da razı olmamışlardır.

İşçi liderlerinin Zonguldak'ta fiilen çalışan 33 bin işçi için son özel istekleri 400 milyon lirayı aşmaktadır.

TKİ, bunu verebilmek için ya kömüre zam yapacak, yahut karşılıksız masraf dolayısıyla fiatların artmasına sebep olacaktır.

Kömüre zam yapılması katiyyen düşünülemez. Zira ge-

çen yıl yapılan zam, halkımıza zaten ağır bir yük getirmiştir.

İkinci yolun tutulması halinde ise, hayat pahalılaşacak ve fiyat artışları aziz işçilerimize verilecek zammı, hayrını görmeden alıp götürecektir.

Gerek işçi liderlerimizin, gerek işveren kurumumuzun bu gerçekleri görerek daha anlayışla davranacaklarına ve kısa sürede anlaşmaya varıp aziz işçilerimize bekledikleri müjdeyi vereceklerine inanıyorum.»

FEDERASYONUN CEVABI

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın bu demeci karşılıksız kalmadı. Federasyon Genel Başkanı Kemal Özer, Komadanoğlu'na verdiği cevapta, Bakanının kamuoyunu yanıltma çabası gösterdiğini işçi ile halkı karşı karşıya getirmenin tehlikeli bir oyun olduğunu hatırlatıyor ve şöyle diyordu :

«Ereğli Kömür ve Garp Linyitleri İşletmeleri ile Federasyonumuz arasındaki toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlandığı ve konunun uzlaştırma kuruluna götürüldüğü, Federasyonumuz tarafından kamuoyuna açıklanmış ve anlaşmazlık nedenleri hakkında bilgi verilmişti.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Nuri Kodamanoğlu, Federasyonumuza cevap verme gayreti içinde bir açıklama yapmıştır. Bakanın kalabalık rakamların arkasına sığınarak kamuoyunu yanıltmaya çalışması ve kömür fiatlarının pahalılaşacağından söz ederek, halkımızla işçileri karşı karşıya getirme çabasına girmesi bir telaşın açık örneği olmuştur.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, demecinde sendika liderlerinin toplu sözleşme ile ilgili olarak kendisine başvurduklarını söylemektedir. Oysa, sendikacılar, toplu sözleşme düzeninin serbest pazarlık esasına dayandığını çok iyi bilir ve Bakanın bu pazarlığa müdahale etmemesini isterler. Bu yüzden de sendikacıların, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanına hiç bir müracaatları olmamıştır. Aksine, Bakan sendikacıları aramış ve görüşme isteğini defalarca okadar ısrarla tekrarlamıştır ki, sendikacılar bu görüşmeyi kabul etmek zorunda kalmışlardır.

Bakan, verdiği rakamlarda işçiye intikal etmeyen sosyal masrafları dahi işçi ücretlerine ilave ederek kamuoyuna sunmaya gayret etmekte büyük rakamlarla kamuoyunun karşısına çıkarsa işçileri haksız duruma düşüreceğini sanmaktadır.

Kamuoyu önünde Bakana soruyoruz :

Yeraltında, hayatını tehlikeye atarak çalışan maden işçisine iki yıl için 5-6 lira zammı yeter görüyor mu? İki yıldır artan ve artmaya devam edecek hayat pahalılığını 6 lira zammın karşılıyacağına inanıyor mu?

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı işçiye milyonlarca lira vermeyi kabul ettiğini iddia ediyor. Bu «Milyonlarca lira» perdesinin arkasında yatan gerçek işçi başına iki yıl için Zonguldak'ta 6, Garp Linyitleri İşletmesinde 5,— Tl. zamdır.

Oysa, iki yıldan beri meydana gelmiş olan pahalılık, çoktan bu miktarı aşmıştır.

Ayda 12 bin liranın üstünde maaş alan sayın bakan işçilerin ve halkımızın pahalılık yükü altında nasıl ezildiğini elbette bilemez.

Elbette 5,— Tl. zammı işçiye yeter görür. Bu anlayış, halktan kopmuş bir politikacının emeği ile geçinenleri hangi gözle gördüğünü ortaya koymuş bulunuyor.

Bakan, bir yandan sendikacının isteğinin 1,5 Milyar lirayı bulduğunu, öbür yandan 400 Milyon lirayı aştığını öne sürmektedir. Bu rakamların hangisi doğrudur? Bir milyar liranın üstündeki bu çelişmeyi bakan nasıl izah edecektir?

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, işçi ücretlerinin artması halinde, kömüre zam yapılmak gerekeceğini söylemekte ve bu suretle, halkımızı işçilere karşı tahrik etmeye çalışmaktadır. Maden İşçileri, halka satılmakta olan kömüre zam yapılmasına kesinlikle karşıdırlar. Maden İşçileri halkımızın çıkarlarını o kadar düşünmektedirler ki, geçen kış çekilen kömür sıkıntısının bu sene de çekilmemesi, kömür karaborsasının önlenmesi için geçen yıldan beri tedbirler önermekte ama yetkililer bu tedbirleri dikkate almamaktadır.

Halkımızın kömür sıkıntısı çekmemesi ve kömür karaborsasının önlenmesi için büyük linyit işletmelerinin kamu kuruluşları tarafından işletilmesi tek çıkar yol olduğu halde, özel sektörü korumaya özel bir gayret sarfetmekte olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı tamamen aksi yönde bir çalışma içine girmiştir. Halkımızın çıkarlarının korunması, işçileri 5,— Tl. zamla çalışmaya zorlayarak değil, kömür sıkıntısı ve karaborsasını önleyecek tedbirleri almakla olur. Ama özel sektörcü bu Bakan, bu tedbirleri hiç bir zaman almayacaktır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, işçiye yapılacak zammın pahalılık yaratacağını da söylemektedir. Oysa, işçiye zam yapılmadan da pahalılık olmaktadır. Kömür işçisi iki yıldan beri bir kuruş bile zam almamış amma fiyatlar % 50 yi bulan bir nisbette yükselmiştir.

Kömür İşletmeleri, bazı kuruluşlara hükümet tarafından tesbit edilen fiyatlarla çok ucuz kömür satmak zorunda bırakılmaktadır. Hükümet bu çeşit müdahalelerde bulunduğu zaman, bu zararı bütçeden karşılamak zorundadır. Halkımızın yakıt olarak kullandığı kömür fiyatları artırılmadan ucuz sanayi kömürünün fiyatları ayarlanarak ya da bütçeden karşılanarak işçilerin ücretleri düzenlenebilir. Bir yanda, bir avuç sanayici kar edecek diye kömürü çok ucuz fiyatla sattırmak, öbür yanda yeraltında ölüm tehlikesiyle karşı karşıya çalışan işçiyi açlığa mahkum etmek, sosyal devlet anlayışını temelinden yıkan bir davranıştır. Kaldı ki, iktisadi devlet teşekküllerinin çalışma şeklini düzenleyen 440 sayılı kanun, bu çeşit kuruluşların bağımsız olduğunu belirtmekte ve bu hükmün tabi bir sonucu olarak da hükümetin toplu sözleşme görüşmelerine müdahale hakkı bulunmamaktadır. Aynı Kanunun 24. maddesi, hükümetin bu kuruluşların fiyat politikasına da karışmayacağını belirtmekte; karışması halinde, ise fiyat farkının yaratacağı açığın bütçeden karşılanmasını ön görmektedir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, işçi ve sendika-

cılara nasihat vermek yerine, kanunlara uysa çok daha yararlı bir iş yapmış olacaktır.

Maden işçisine, insanca yaşamak bir yana, karnını doyurmasına dahi yetecek ücreti vermek istemiyenler çok iyi bilmelidirler ki, Maden işçileri, Anayasa ve Yasaların kendilerine tanıdığı hakları kullanarak bu zammı alacaklardır. Çünkü, bu, bir yaşama mücadelesidir ve hiç kimse yaşamak için mücadele etme hakkını insanların elinden alamaz.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, «İşçi ve Sendikacıların anlayışla davranıp anlaşmaya varmaları» temennisinde bulunuyor. Bu toplu sözleşme görüşmeleri dört aydan beri sürmektedir. Eğer işçi ve sendikacılar anlayışlı davranmasalardı, görüşmeler bu kadar sürmezdi. Ne varki, anlaşma ümidi ile toplu sözleşme masasına oturan sendikacılar iyi niyetlerini son ana kadar göstermişlerdir. Ama, iyi niyet tek taraflı olursa işe yaramamaktadır. Bakan, işçi ve sendikacıları «anlayışlı davranmaya» çağıracağına, her işine karıştığı kuruluşların anlayışlı davranmasını sağlamalıdır.»

Kemal Özer demecinin son bölümünde, daha önce Federasyon bildirisini yayınlamayan, fakat aynı konuda Bakanın verdiği demeci en geniş şekilde yer veren TRT'nin tutumunu da kınıyor, bu davranışın tarafsızlık ilkeleriyle bağdaşmadığını belirtiyordu.

Eylül ayı sona ererken, Maden Federasyonu ile Ereğli Kömür ve Garp Linyitleri İşletmeleri arasındaki anlaşmazlık henüz çözümlenmemişti.

★

GENEL-İŞ'İN GREVİ

Eylül ayı gerçekten işçi hareketi bakımından bir hayli hararetli geçti. Bir yandan Maden işçilerinin anlaşmazlığı sürerken, diğer yandan 70 bin Tekel işçisinin toplu sözleşme görüşmelerinde de bir sonuca varmak mümkün olamıyor, Genel-İş Sendikası da İzmir Belediyesinde bir grev yürütüyordu.

Uzun bir süre devam eden toplu sözleşme görüşmelerinin olumsuz sonuçlanması üzerine Genel-İş Sendikası, İzmir Belediyesi Temizlik İşleri, Fen, Fuar, Santral, Garaj, Hal ve Sağlık İşleri Müdürlüklerine ait işyerlerinde görevli iki bin işçi adına 26 Eylül'de greve başladı.

Üç gün devam eden grev, başarı ile yürütüldü. Eylül ayının son günü, İzmir Belediyesi anlaşmayı imzalayacağını bildirerek grev sona erdi.

GENEL - İŞ'İN İZMİR GREVİ
Birlik ve beraberliğin zaferi

★

TEKEL SÖZLEŞMEYE YANAŞMIYOR

Tek Gıda-İş Sendikası, Tekel Genel Müdürlüğüne bağlı çeşitli işyerlerinde çalışmakta olan 70 bin üyesi adına yürütmekte olduğu toplu sözleşme görüşmelerini, ücret konusundaki anlaşmazlık yüzünden bir türlü sonuçlandıramadı.

Konu ile ilgili olarak Sendika Genel Başkanı İbrahim Denizcier yaptığı açıklamasında **«iki yıl içinde işçinin satın alma gücünde yüzde 40 oranında bir azalma olmuştur.»** dedi, ve Tekel Genel Müdürlüğünün tutumunun bir greve yol açacağını belirtti.

Görüşmeler Mart ayından beri sürüyordu. Altı aydır işçi büyük bir heyecan içinde sözleşmenin imzalanmasını bekledi. Eylül ayı sona ererken de işçi ümidini muhafaza ediyordu.

İBRAHİM DENİZCİER
Tek Gıda - İş Genel Başkanı

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu kongresi İstanbul'da yapıldı

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (Fij) nun 11'inci Genel Kurulu, Eylül ayı ortalarında İstanbul'da yapıldı.

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) nın da üyesi bulunduğu, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun üç gün süren toplantısının ilk gününde bir konuşma yapan Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, Türk İşçi Hareketinin, basın özgürlüğünü bütün diğer özgürlüklerin teminatı saydığını, bu yönden basın özgürlüğünün büyük önem kazandığını belirtti.

Dünyanın çeşitli ülkelerinden gazetecilerin izlediği ve Türkiye'den de bazı siyasi parti liderleri ve milletvekillerinin katıldığı Genel Kurul'da Seyfi Demirsoy şu konuşmayı yaptı :

DEMİRSOY'UN KONUŞMASI

«Sizleri Türkiye'de aramızda görmekten duyduğumuz sevinç gerçekten çok büyüktür. Temsil etmekten şeref duyduğum Türk İşçi Hareketi adına, hür dünyanın değerli basın işçilerine «Türkiye'ye hoş geldiniz» diyor çalışmalarınızın, hepimizin ortak arzusu ve amacı olduğuna inandığım yönde başarılı sonuçlar sağlamasını yürekten diliyorum. Basının içinde bulunduğu koşullar, sanırım böyle bir dileği her zamankinden daha gerekli kılmaktadır.

Gazeteciler sendikalarının, sendikacılık hareketi içindeki yeri ayrı bir önem taşımaktadır. İşçilik sıfatıyla, sendikal hak ve özgürlüklerini korumak zorunda bulunan gazeteciler, ayrıca, mesleklerinin bir özelliği olarak, en geniş anlamda basın özgürlüğünü muhafaza görevini de yüklenmişlerdir.

SEYFİ DEMİRSOY
«Basın özgürlüğü bütün özgürlüklerin teminatıdır»

Türk İşçi Hareketi, basın özgürlüğünü bütün diğer özgürlüklerin teminatı olarak görmektedir. Bu yönden basın özgürlüğü, üzerine titrediğimiz konuların başında gelir.

Türkiye, 1946'da çok partili demokratik hayata geçtikten sonra 14 yıl zaman zaman, iktidarların klâsik özgürlükleri kısmak isteğiyle karşılaşmıştır. 1946'dan 1960'a kadar geçen süre, Türk basını için unutulmaması gereken acı hatıralarla doludur. Ama o dönem, 1960 da özgürlüklerin zaferiyle sona ermiştir.

Bunu, baskı teşebbüslerinin, özgürlükler karşısında daima yenilgiye uğradığını herkese hatırlatmak için söylüyorum.

FIJ Kongresinin yapılacağı yer konusundaki tartışmaları yakından izledik. Eğer bu kongre Türkiye'de yapılmasaydı, üzülecek ve FIJ tarafından yalnız bırakıldığımızı düşünecektik.

Bütün hür ülkeler sendikacıları gibi, uluslararası işçi hareketi dayanışmasının içinde yer alıyor ve kardeş işçi hareketlerine göstermeye çalıştığımız dayanışmanın, bize karşı gösterilmesini istemeye de kendimizi hak sahibi sayıyoruz. Bu yüzden, FIJ'in Haziran ayında yayınladığı bültende çıkan «Niçin İstanbul» başlıklı yazıyı teşekkürle karşılıyoruz.

Kongrenin Türkiyede yapılmasına karşı çıkmış olan üyeniz bazı kuruluşların öne sürdükleri gerekçeleri, herşeyden önce dayanışma açısından üzücü bulduğumu belirtmek isterim.

Türkiye'nin olağanüstü koşullarda bulunduğu ve bu olağanüstü koşulların bir takım kısıtlamalar getirdiği bir gerçektir. Ne var ki, basınla ilgili kısıtlamaları sadece olağanüstü koşullara ve hükümetlerin baskı teşebbüslerine bağlamak herkesi yanlış sonuçlara götürebilir.

İtiraf etmek zorundayız ki, dünyanın her tarafında, siyasal iktidarlar, basına ne kadar dost görünürlerse görünsünler, onu kontrol etmek isteğini, en azından hayallerinde yaşatırlar; ama, klâsik demokrasinin bugünkü gücü, buna kolay kolay imkân vermez. Hür ülkelerde, siyasal iktidarların basını kontrol etmek, baskı altına almak girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmaya mahkûmdur.

Bizim sıkıntımızı ve büyük endişemizi ise, basının ekonomik baskı altında tutulmak istenmesi teşkil etmektedir. Türk basınını tehdit eden asıl büyük tehlike de budur.

Bu sadece Türkiye'nin değil, FIJ'in bütün üyelerinin de ortak endişesidir ve bildiğime göre çalışmalarınızın bir bölümünü, hatta önemli bir bölümünü bu konu teşkil edecektir.

Üyemiz Türkiye Gazeteciler Sendikası, en yetkili kuruluş olarak, size, basınımızın durumu ve sıkıntılarıyla ilgili ayrıntılı bilgiyi vermeye hazır olacaktır. Ben, Türk İşçi Hareketinin bu konudaki görüşlerini, ana hatlarıyla siz dostlarımıza anlatırken, basına dost gözlerle bakmayanlara da duyurma fırsatı bulmuş olacağımı düşünerek, bazı açıklamalar yapmak için izninizi rica ediyorum.

Basına karşı özel yasalar, ya da yasalarda cezaları ağırlaştırılmış özel maddeler getirilmesine karşıyız. Hele bu maddelerin suçun tarifinde yeterince açık olmamasını, basını, Demokles'in kılıcı ile tehdit isteği olarak niteliyoruz.

Basının kendi kendini kontrolünü hür ülkelerde en geçerli yol olarak görüyor ve bütün ülkeler basınlarının etkili bir otokontrol sistemine ulaşmasını diliyoruz. Bu arada üzülerek itiraf etmekteyim ki, 1960'dan sonra Türkiyede kurulmuş olan «basının kendi kendini kontrolü» sistemi, büyük ümitler bağlamış olmamıza ve gerçekten çok ileri bir adım olmasına rağmen yürümedi. Burada açık yürekle, bu sistemin yürümeyişinde en büyük kusurun yine basınımızda, özellikle gazetelerin sahiplerinde bulunduğunu söylemek zorundayım.

FIJ KONGRESİ BAŞKANLIK DİVANI
Uluslararası basın sorunları tartışıldı

Gazetecilerin hapisle cezalandırılmasını ve kalemin demir parmaklıklar arkasına itilmesini asla geçerli bir yol olarak görmüyoruz. Dünyanın neresinde olursa olsun, dürüst gazetecilik yaptığı, gerçekleri yazdığı için hapise atılan gazetecinin yanında olmayı en şerefli görev sayarız. Kutsallığına inandığımız gazetecilik mesleğini kötüye kullanan, kişisel çıkar peşinde koşan, kamuoyunu yalan haberlerle yanıltan tutuma ise, sanıyorum ki, bizden önce, gazeteciler sendikaları ve FIJ karşı çıkacaktır.

Son zamanlarda, üyemiz Türkiye Gazeteciler Sendikasının Türkiyede öncülüğünü yaptığı basın affını Türk-İş olarak destekliyoruz. Ancak, yarın başka gazeteciler cezaevine girecekse, basın affı bizim inancımıza göre palyatif bir tedbir olmaktan öteye geçemiyecektir. O yüzden, basından hapis cezalarının kaldırılarak, gazete sahipleri tarafından ödenmesi kaydıyla, para cezası hükmünün getirilmesini asıl geçerli yol olarak saymaktayız. Bu amaca yönelmiş bütün girişimlerini destekleyeceğimizi üyemiz Türkiye Gazeteciler Sendikasına bildirmiş bulunuyoruz.

Şimdi bizi en fazla düşündüren konuya değinmek isterim.

Biz, basının belirli çevrelerin ekonomik baskısı altında tutulmasını basın özgürlüğünün çağımızdaki kısıtlanma şekli olarak görüyoruz. Türkiyede de maalesef bu yolda bir teşebbüsle karşı karşıyayız. Ekonomik baskı basınımızı etkilemekte ve basın özgürlüğü asıl bu şekilde tehlikeye düşürülmüş bulunmaktadır.

Sanayi ve ticaret çevrelerinin, ilân ve reklâm yoluyla basma yaptıkları baskının etkili olduğunu ve Türkiyede tek yönlü bir basının oluşturulmak istendiğini açıkça söylüyorum. Bu, Türk İşçi Hareketi olarak bizim büyük endişemizi teşkil etmektedir. Bu yüzden de çalışmalarınızı izlerken, özellikle bu konu üzerinde hassasiyetle duracağız. Bizim ve bütün hür ülkeler basınının sorunu olan bu konuda, eğer bundan sonraki çalışmalarımıza ışık tutacak kararlar alırsanız, bunu teşekkürle karşılayacağız.

Özellikle, gelişmekte olan ülkelerde, hem ülke ekonomisine el koymak arzusunda olan sermaye çevreleri, hem de demokrasiyi ancak kendi istekleri ölçüsünde var sayma eğiliminde olan siyasal iktidarlar, basını baskı altında tutma hevesindedirler. Bu durum, basın özgürlüğü için yapılacak bir mücadelenin tehlikelerini göze almak yerine, kazanç sağlamayı kendi çıkarlarına uygun bulan gazete sahiplerini, tiraj arttırabilmek için rengârenk, süslü gazetelerle okuyucunun karşısına çıkmaya itmektedir. Bu arada fikir gazeteciliği kaybolmakta, başarılarını modern baskı metodlarının olanaklarına dayamış bir gazetecilik gelişmektedir. Bu çeşit metodların kullanılması ise, az gelişmiş ülkeler basınını, ham madde ithalâtına bağlı bırakmakta ve siyasal iktidarlar, dış ticarete koydukları kısıtlamalarla bu gazeteleri her zaman zor duruma düşürme olanağına sahip bulunmaktadırlar. Bu, hem iktidarlar, hem de gazete sahipleri tarafından bilindiği için, adeta gazete sahipleriyle iktidarlar arasında bir gizli ittifak kurulmaktadır. Bu ittifakın bedelini daima basın özgürlüğünden fedakârlık yapılması teşkil etmektedir.

Basını bekleyen bir diğer tehlike de kartel ve tröstlerin meydana gelmesidir. Büyük sermayenin basın âlemindeki hakimiyeti, küçük sermayeli gazetelerin giderek yok olmasına, basının tamamen belirli kişilerin elinde toplanmasına yol açacaktır. Büyük sermaye sahiplerinin elindeki basın ise, ister istemez yine büyük sermayenin görüşlerini yansıtacaktır. Gazete sahibi yönetimi tek başına elinde bulunduruyorsa, gazeteci ne kadar tarafsız kalma kararında olursa ol-

FIJ HEYETİ CEZAEVİNDEKİ GAZETECİLERİ ZİYARET ETTİ

MAHKÛM GAZETECİLERİ ZİYARET

Geçerli olmayan bir tutum

sun, yine de büyük sermayenin görüşlerini yansıtma yolundaki gazete politikasına uymak zorunda kalacak, yahut da işinden ayrılacaktır. Her iki şekil de gazeteci için, zor koşulları teşkil etmektedir.

Gazete işverenleriyle, gazeteciler arasındaki ilişkileri düzenleyen Basın İş Kanunumuz diğer birçok ileri hükümlerinin yanında, gazetenin politikasında meslek şerefini zedeleyen bir değişikliğin olması halinde, gazeteciye bütün tazminatlarını alarak gazeteden ayrılabilme hakkını da sağlamıştır. Ama bu hak, uygulamadaki zorlukları yüzünden de kullanılamamaktadır. Çünkü, Türk Basınının önemli bir diğer sorunu da işsizlik tehlikesidir.

Ciddi bir istihdam politikasının tesbit edilememiş olması yüzünden, gazetecilik mesleğine giriş başıboş bırakılmış ve işverenlerin de teşvikleriyle, bu başıboşluktan yararlanan yüzlerce genç, birkaç aylık staj döneminden, hatta çoğunlukla bu dönemi dahi geçirmeden, gazeteci olarak ortaya çıkmışlardır. Gazetecinin toplumumuzda gördüğü itibar ve mesleğin cazibesi basın işkolunda amatörlerin, ya da çok düşük, âdeta sembolik ücretlerle çalışmayı kabul eden yarı profesyonellerin süratle artmasına yol açmıştır. Haber ve fotoğraf ajanscılığının hızla gelişmesi de gazete sahiplerinin, gazetelerindeki haberci kadrolarını, bu amatörlerle doldurmalarını mümkün kılmıştır.

İşverenlerin ve hatta siyasal iktidarların tercih ettikleri bu durum, basınımızın gerçek anlamda gazetecilik yapmasını güçleştirmiş, doğruluğu şüpheli haberler, gazete sütunlarında rahatça yer almaya başlamıştır. Bunun sonucunda toplumun gazetecilere gösterdiği itibar ve inanç da sarsılmıştır. Fikir ve haber gazeteciliğinin geri plâna itilmesinin nedenlerinden biri de budur. Tabii bu durum, magazin gazeteciliğini, fikir gazeteciliğine tercih eden sermaye çevreleri ile siyasal iktidarların da işine gelmiştir.

Bu soruna nasıl bir çare bulunabilir?.

Bu, üyemiz Türkiye Gazeteciler Sendikasının üzerinde önemle durduğu sorulardan birisidir. Türk İşçi Hareketi olarak, ısrarla savunduğumuz, «işçinin yönetime katılması» sisteminin basın işkolunda geliştirilmesi, sorunların çoğunun çözümü yolundaki çarelerden biri olabilecektir.

Sizlere basınımızın, Türk İşçi Hareketini ciddi olarak meşgul eden durumunu ve başlıca sorunlarını ana hatlarıyla sunmaya çalıştım. Bunlardan birçoğu, sanırım ki, sadece bizim değil, hür dünya basınının ortak sorunudur.

Bu sorunların çözümü için FIJ' in arayıp bulacağı çarelerin uygulanmasında bütün işçi hareketlerinin yardımcı olacaklarını ümid ediyorum.

Gerçek bir basın özgürlüğü, kamuoylarının haber alabilme, gerçekleri öğrenebilme haklarını kullanabilmelerini sağlayacak tek yoldur. Bu nedenle, konu sadece gazetecileri ilgilendiren bir konu olmanın ötesinde, hür dünya halklarının meselesi olmaktadır.

İşte bu yüzdendir ki, FIJ'in 11' nci kongresini herzamankinden daha büyük bir dikkatle izleyecek ve sorunlara çözüm getirmesi yolundaki yürekten dileğimizi kongre süresince tekrarlayacağız. İşçi Hareketi olarak inanmaktayız ki, bir ülkede sosyal adalete dayalı gerçek bir kalkınmanın olabilmesi ancak hür ve demokratik rejim içinde mümkündür. Hürriyet ve demokrasinin ilk şartı da basın özgürlüğüdür.

Gerçek bir basın özgürlüğüne kavuşabilmenin güçlüğünü, her türlü siyasal ve ekonomik baskıdan arınmış bir basına kavuşmanın ancak ciddi bir mücadele ile mümkün olacağını da bilmekteyiz. Bu yoldaki mücadeleyi sadece basın işçilerinden beklemenin haksızlık olacağını düşünüyor ve İşçi Hareketi olarak, basına yardımcı olma kararımızı huzurunuzda tekrarlıyoruz.

Basını sevmeyenler, gerçek fikir ve basın özgürlüğünü çıkarlarına uygun bulmayanlar yani demokrasıye inanmayanlar her ülkede vardır. Bunlar bazı ülkelerde zaman zaman geçici bir süre için etkili de olabilirler. Ama daha önce de söylediğim gibi, özgürlükler, hele fikir özgürlüğü daima zafere ulaşacaktır. Çünkü, sosyal refahı özleyen, sosyal adaleti tek kurtuluş

çaresi olarak gören büyük halk kitlelerini yok farzetmek çağımızda kimsenin haddi değildir. Sizlerin de bu görüşümüze katıldığınız inancıyla, bu gerçeği bir kere daha, bütün dostlarımıza olduğu kadar, bize dost olmayanlara da duyurmak istiyorum.

Açık yürekle, inançlarımızı, düşüncelerimizi ve durumumuzu anlatmaya çalıştım. Bizi anladığınızı ümidediyorum.

Sizleri Türkiyede görmüş olmanın sevincini bir kere daha tekrarlıyor, burada bulunmamalarından üzüntü duyduğumuz üyelerinize selamlarımızı iletmenizi rica ediyorum.»

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı, Devlet Bakanı Zeyyad Baykara'nın birer kutlama mesajı gönderdiği Uluslararası Gazeteciler Federasyonu Genel Kurulunda, Devlet Bakanı İsmail Arar da bir konuşma yaptı ve **«Türkiye'de herşey, yeni Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün koyduğu ilkelere uygun olarak ve onun fikirlerinden esinlenerek yürütülmektedir»** dedi.

İSMAİL ARAR
Devlet Bakanı

Genel Kurulda alınacak kararların, bütün dünya basını için başarılı olması dileğinde de bulunan Devlet Bakanı Arar, dünyanın içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik bunalıma da dikkati çekti, daha sonra Türk hükümetinin son yıllarda karşı karşıya bulunduğu sorunlara değindi ve Türkiye'nin bunalımlar dünyasındaki yerini şöyle anlattı :

«— Türkiye'nin dış politikası dünyada barışın korunması, devletlerin içişlerine karışmama ve anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesi olarak özetlenebilir. Cumhuriyet hükümetlerinin politikada izledikleri yol ise insan haklarına dayalı hür demokratik düzen, hızlı kalkınma ve sosyal adalet ilkelerine dayalı olmuştur. Ancak ne var ki, Türkiye de dünyayı saran ve sarsan bunalımdan uzak kalamamıştır. Uzak kalmak şöyle dursun tam tersine aklınıza gelen ve gelmeyen ne kadar yıkıcı ve bozucu şer kuvveti varsa bunların hepsi bir süredir Türkiye'yi başlıca hedef alarak batı medeniyetinin ve demokrasisinin doğudaki bu temsilcisini yıkmak çabasına girişmişlerdir.

Saldırganların amaçları ve destek gördükleri iç ve dış kaynaklar açıkça belli olduktan sonradır ki Türk Silahlı Kuvvetleri Parlâmentoya ve Hükümete bir uyarıda bulunmuştur. Ordunun bu müdahalesi sadece kardeş kavgasını önlemek, Türk devletini yıkımdan Türk vatanını parçalanmaktan kurtarmak için değil, aynı zamanda demokratik rejimi tam işler biçime getirmek için yapılmıştır. Esasen yakın çağ Türk tarihini incelerseniz görürsünüz ki, Türk Ordusu asli görevi olan vatan savunması yanında daima medeniyetini ilerlemenin ve demokrasinin de bayraktarlığını yapmıştır.»

Diğer siyasi parti liderlerinin de konuşma yaptıkları Genel Kurulda, çeşitli komisyonlar kuruldu ve basın özgürlüğü konusu ile genel basın sorunları üzerinde tebliğler hazırlandı.

Beş günlük çalışmalar sırasında, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda temsil edilmesi yolundaki önerisi oybirliği ile kabul edildi. Bu arada Tunus Gazeteciler Sendikasının da üyeliği kabul edildi.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu 11'inci dünya kongresinde Başkanlığa yeniden İsveç delegasyonundan Carl Güstav Michanek seçildi. Seçimler sonunda Türk delegasyonundan Ali Gevgilili, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu YönetimKuruluna, Özgen Acar da Merkez İcra Kuruluna seçildi.

Basın - İş 5'inci Genel Kurulu yapıldı...

MUSTAFA ULUCAN
Basın - İş Genel Başkanı

Türkiye Gazeteciler ve Basın Sanayii İşçileri Sendikası (Basın-İş) Beşinci Genel Kurulu 15-16 Eylül günlerinde yapıldı.

Türk-İş Eğitim Sekreteri Kaya Özdemir'in başkanlığında yapılan Genel Kurul, Basın-İş Genel Başkanı Mustafa Ulucan'ın konuşması ile açıldı.

ULUCAN'IN KONUŞMASI

Mustafa Ulucan konuşmasında, basın yoluyla işlenen suçları da kapsamına alan af sorununun öncelikle çözümünü istedi, temelde hukuk devleti esaslarına uygun yeni bir düzenleme gereği üzerinde durdu.

Kazanılmış işçi haklarından hiçbir şekilde fedakârlık yapılamayacağını da öne süren Ulucan, geride bırakılan bir buçuk yıllık dönemde yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin sindirildiğini, reform çalışmalarına öncelik verilerek hızlı bir çalışma temposuna girilmesini gerektiğini belirtti ve toprak reformu yanında, tarım reformunun da ele alınmasını istedi.

Basın-İş Genel Başkanı **«Sosyal adalete dayanan ileri bir düzen kurabilmek ve bu yolla ulusal kalkınmayı gerçekleştirebilmek için, Türk ulusunun ve onun Anayasasının seçmiş olduğu yol, demokratik rejimdir, bunun aksini düşünenler 12 Mart sayesinde gereken cevabı**

almışlardır» dedi ve işçi sorunlarına ilişkin görüşlerini açıkladı.

Ulucan, yurt dışında çalışmakta olan işçilerimizin yurda gönderdikleri dövizlerin rekor bir seviyeye ulaştığını, ancak gerekli tedbirlerin alınmaması sonucu bu dövizlerin bankalarda yatmakta olduğunu söyledi, sıkıntıları hafifletecek kararların alınmasını istedi.

Basın-İş Genel Başkanından sonra, Genel Kurulda bulunan, çeşitli partilerin Genel Başkanları ile Devlet Bakanı İlhan Öztrak ve sendikacılar konuştular.

DEVLET BAKANININ KONUŞMASI

Devlet Bakanı, reformlara ilişkin görüşlerini açıkladı ve konuşmasına **«Reformlar bir günde gerçekleşebilir sihirli bir araç değildir. Reformları iyi düşünerek, yurt gerçeklerine en uygun şekilde gerçekleşmesi gereği inancındayız»** dedi.

Basın sorunlarının, hem fikir işçileri, hem de basın sanayii işçileri yönünden ele alınması gereğini belirten Devlet Bakanı Öztrak şöyle dedi :

«Basın sorunlarının, hem fikir işçilerinin, hem de basın sanayii işçilerinin sorunlarını ele almak gerektiği inancındayız. Hukuk devletinin temelinde hür ve bağımsız sendikacılığın yattığına inanıyoruz. Bu nedenle sendikalarımızın hür ve bağımsız olarak devam etmeleri şarttır. Ancak, bağımsızlığın sadece siyasi iktidarlara karşı değil, fakat siyasi iktidarlar dışındaki baskı gruplarına karşı da korunması gerektiği inancındayız.»

Sendikacılığın, ancak, toplu pazarlık ve toplu sözleşmelerinin sıhhatli ve teminatlı olarak işleyebilmesi ile mümkün olduğunu belirten Devlet Bakanı **«Sosyal ve siyasal barış, hukuk devletinin kaçınılmaz bir unsurudur»** dedi.

Genel Kurulun ikinci gününde, komisyon çalışmaları sonucu hazırlanan raporların görüşülmesi ile geçti ve daha sonra seçimler yapıldı.

Seçimlerde, Mustafa Ulucan Genel Başkanlığa, Şaban Öztoprak Genel Sekreterliğe, Şerafettin Tokmen de Genel Saymanlığa getirildi.

Anayasa'da yapılacak değişiklik ile ilgili Türk-İş'te hukukçular toplandı

Anayasa'da yapılması istenen değişikliklerle ilgili olarak görüşünü tespit etmek üzere, Türk-İş'te bir toplantı düzenlendi.

22 Eylül günü yapılan bu toplantıya, Türk-İş'e bağlı milli sendika ve federasyonların hukukçuları katıldı.

Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, toplantıyı açarken yaptığı konuşmada «Anayasada memlekete faydalı değişiklikler yapılmak isteniyorsa bunları destekleyeceğiz» dedi.

Demirsoy, temel işçi haklarıyla diğer hakları ihlal edici değişiklikler yapılacak olursa, Türk-İş olarak bu değişikliklerin karşısına çıkılacağını da belirtti.

Toplantıda, Anayasa değişikliğine ilişkin teklif tartışıldı. Üç gün devam eden ve komisyonlar halinde de çalışmalarını sürdüren hukukçular toplantısı sonunda bir rapor hazırlandı.

Bu rapor, Türk-İş İcra Kuruluna verildi. Konfederasyon görüşü bu raporun ışığında tespit edilecek ve kamuoyuna açıklanacak.

Sözleşmeler

Türk-İş'e bağlı üç kuruluş toplu iş sözleşmesi imzaladı

Türk-İş'e bağlı çeşitli kuruluşlar, Eylül ayı içinde yaptıkları toplu iş sözleşmesi görüşmelerini olumlu sonuçlandırdılar ve üyelerine ücret artışı ile yeni sosyal haklar sağladılar.

BESİN-İŞ'İN SÖZLEŞMESİ

Türkiye Et, Ekmek ve Besin Sanayii İşçileri Sendikası (Besin-İş) Nisan ayından beri Kars Süt Fabrikası işvereni ile yürüttüğü sözleşme görüşmelerini bitirdi ve üyelerine ücret zammı elde etti.

75 işçi adına iki yıl süreli sözleşme imzalayan Besin-İş Sendikası Genel Başkanı bir demeç vererek **«Günün artan hayat şartlarını karşılayacak ücret artışı elde ettik»** dedi.

TEKSİF'İN ADANADA İMZALADIĞI SÖZLEŞME

Türkiye Tekstil, Örme ve Giyim Sanayii İşçileri Sendikası (Teksif) Adana'da kurulu Sasa Sun'i Sentetik Elyaf Sanayii işyeri ile toplu sözleşme imzaladı. 550 işçi adına yapılan bu sözleşmeye göre, asgari ücretlere, günlük yevmiye ve kıdem tazminatına zam yapıldı, ikramiye ödenmesi de kabul edildi. Ayrıca yeni sosyal haklar elde edildi.

GENEL-İŞ KAYSERİ BELEDİYESİ İLE ANLAŞTI

Genel-İş Sendikasının Kayseri Belediyesinde uzun bir süreden beri yürüttüğü grev, tarafların anlaşması ile sona erdi.

Bilindiği gibi görüşmelerinde anlaşmaya varılamaması sonucu Genel-İş Sendikası greve gitti. Grev sırasında çeşitli olaylar cereyan etti. Sendika, isteklerinin kabulüne kadar greve başarılı şekilde devam etti. İmzalanan sözleşme, ücret artışı yanında sosyal haklarda da ileri hükümler getirdi.

PETROL-İŞ'İN SÖZLEŞMESİ

Türkiye Petrol, Kimya, Azot ve Atom İşçileri Sendikası (Petrol-İş) Shell, Mobil, BP ve Yabancı Petrol şirketleriyle yapmakta olduğu toplu sözleşme görüşmelerinden birini sonuçlandırdı.

Sendika, Shell Şirketinde çalışan 1200 üyesi adına imzaladığı bu sözleşme ile isteklerini kabul ettirdi ve ücret artışı sağladı.

Petrol-İş Sendikası Eylül ayında Aygaz'la da sözleşme yaptı. 350 işçi çeşitli sosyal yardımlar ve yeni ücretlerden yararlandı.

ÖMER DENİZ
Ağaç - İş Genel Başkanı

Ağaç - İş Sendikası Yönetim Kurulu bildiri yayınladı

Türkiye Ağaç Sanayii İşçileri Sendikası (Ağaç-İş) Yönetim Kurulu 7 - 11 Eylül tarihleri arasında Ankara'da yaptığı toplantısından sonra bir bildiri yayınlayarak, çeşitli işçi ve yurt sorunlarına ilişkin ele aldığı konuları kamuoyuna açıkladı.

Dokuz İl'de 14 aydan beri uygulanan grev yasağının kaldırılması ve Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının, bölgesi içindeki grev ve lokavt yasağını kötüye kullanan işverenleri uyarışı olumlu karşılanan bildiride, asgari ücretlerin biran önce tespitinin gerektiği kaydedildi.

Yönetim Kurulu bildirisinde, Ağaç-İş Sendikası ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Ağaç İşçileri Sanat Enstitüsü Müdürlüğü arasındaki toplu sözleşme görüşmelerindeki uyuşmazlığı çözümleyen Yüksek Hakem Kurulu kararının uygulanmayışı da kınandı.

Bildiride son olarak, kamu kesimindeki toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin uzun süre devam etmesinin büyük bir huzursuzluk yarattığı öne sürülerek şöyle denildi:

«Kamu kesimi ile sendikalar arasında sürdürülen toplu iş sözleşmesi müzakerelerinin çok uzun süre devam etmesi, bir önceki dönem yapılmış olan ve hakkı müktesep teşkil etmiş bulunan maddeler üzerinde dahi müzakere açılması dolayısiyle ihtilafların kısa sürede sonuçlanmasına engel teşkil etmekte ve bu husus tabiatiyle kamuoyunu tedirgin etmektedir. Ağaç İş Sendikası Yönetim Kurulu, kamu kesimi ile toplu iş sözleşmesi müzakerelerinin karşılıklı anlayış ve iyiniyet içinde cereyan etmesini işçilerin makul ölçülerdeki taleplerinin anlayışla karşılanarak kısa sürede sonuçlandırılmasını kamu yararına görmektedir.»

ÇİMSE-İŞ GENEL BAŞKANININ DEMECİ

Eylül ayı ortalarında bir demeç veren Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı Hasan Türkay da, kamu kuruluşlarının, işçi işveren ilişkilerindeki tutumunu eleştirdi ve **«Devlet kurumları sorumsuzluğu değişmez bir politika haline getirirlerse, sosyal patlamalar kaçınılmaz olur»** dedi.

HASAN TÜRKAY
Çimse - İş Genel Başkanı

Türkay demecinde şöyle diyordu:

«Yurtta anarşiyi önlemek amacıyla başvurulan sıkı yönetim tedbiri, bazı kamu kurumlarının sorumsuz tutumu yüzünden, anarşiye hiçbir şekilde kapılmamak suretiyle vatanseverliğin en güzel örneğini vermiş geniş işçi kitleleri arasında büyük bir tedirginliğe yol açmaya başlamıştır.

Komutanlıkların, özellikle işveren çevrelerine yönelen ve kendilerini, sosyal barışın sağlanabilmesi yönünde dikkate davet eden uyarılarına rağmen, bazı kamu kurumları işçi-işveren ilişkilerini çıkmaza, huzursuzluğa iten bir tutumu benimsemektedirler. Başta Türkiye Çimento Sanayii ve Sümerbank Genel Müdürlüğü olmak üzere çeşitli kamu kurumlarınca benimsendiği görülen bu tutum değişmezse, devlet sorumluluktan uzaklaşırsa, anarşi ile sürdürülen mücadele ne kadar başarılı olursa olsun, sosyal patlamalar kaçınılmaz bir hal alır. Sıkı Yönetim Komutanlıklarının yurtta anarişiyi önleme çabasının bu sorumsuz gidişe kendini kaptıran kamu kurumlarınca baltalanması hazindir.»

İŞSİZLER ORDUSUNDAN BİRKAÇ KİŞİ
Duvar diplerinde bekleyiş

İş ve işgücü durumu

BİR İŞSİZ
Umutla yaşıyor

İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından **«1972 yılı Eylül ayı sonuna kadar iş ve işgücü durumu»** hakkında yapılan açıklamada, iş bulmak, iş değiştirmek isteği ile müracaatta bulunanların sayısının 113 bin 894 olduğu bildirildi.

Aynı dönemde boş işyerlerinin 93 bin 663 olduğu bildirilen açıklamada, Kurumun bu istekler karşısında 92 bin 612 işçiyi işe yerleştirmeyi de sağladığı belirtildi, Kurum kanalıyla dış ülkelere gönderilen işçi sayısının 624 bin 283 olduğu, Eylül'de elde olunan işçi dövizlerinin 75 milyon 620 bin 379 dolar'a yükseldiğini ifade edildi.

Eylül 1972 de **«iş ve işgücü durumu»** hakkında yapılan açıklamada, özetle, şöyle denildi :

«Eylül 1972 içinde, bütün illerimizde kurulu şubelerimizle fazla nufus yoğunluğu bulunan bir kısım ilçelerde bu şubelere bağlı olarak açılmış bürolara iş isteği ile müracaat edenlerin toplamı 113.894'dir. Aylık sayılar içerisinde Kuruma ilk defa müracaat edenlerle daha önce herhangi bir işe yerleştirilmişken iş isteği ile tekrar teşkilâta gelenler bulunmaktadır. Şube ve bürolara müracaatlar Haziran 1972'de 54.485, Temmuzda 30.240 ve Ağustos'da 49.454 tü.

İŞÇİYİ İŞE YERLEŞTİRME

İşçiyi işe yerleştirme (plâsman) teşebbüsünde bulunulabilmesi için ikinci koşul, işyerlerinden işçi isteği (iş münhali) alınmış bulunması olup, resmî ve özel sektörde işverenlerin Kuruma bildirdikleri veya çeşitli yönde gayretlerle memurlar tarafından işyerlerinden ay içinde öğrenilebilen münhal işler, 93.663'tür. Temmuz 1972'de tarım dışı ve tarım içi işyerlerinden elde olunabilmiş işçi isteği 25.837 Ağustos'da 39.974 idi. Mevsimlik işler etkisinde müracaatlar gibi münhaller de aylara bağlı ola-

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nda idarî düzenleme...

İş ve İşçi Bulma Kurumu, yurtdışına kanunsuz şekilde işçi gönderilmesini önlemek amacıyla kanunî ve idari düzenlemeler yapacak.

Kanunî olmayan şebekeler aracılığıyla yurt dışına işçi gönderilmesini önlemek için mevcut tedbirlerin yetersiz olduğunu belirten İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürü İsmail Hakkı Aydınoğlu, bu konuda şu açıklamayı yaptı :

«— Çalışmaları sürdürülen Kurum Teşkilât Kanunu taslağında, genel işçi ve istihdam sorunlarını organik bir bütün içinde ele alırken, kurum bünyesini de yeniden düzenleyen hükümler getiriyoruz. Bu arada İş ve İşçi Bulma Kurumu müfettişlerinin hakimlikten gerekçesini göstermek kaydıyla arama kararı isteyebilmelerine ve emniyet makamlariyle işbirliği yapabilmelerine, her türlü evrakı inceleyebilmelerine mezuniyet verilmesini düşünüyoruz. Böylece teftiş mekanizmamızın bünyemiz dışında da gayri meşru işlemlere müdahalelerine imkân sağlamış olacağız.»

rak değişiklik göstermektedir.

92.612 PLÂSMAN YAPILDI

Kurumdan iş isteyenlerle ay içinde alınan ve daha önceki aydan intikal eden münhallere ait kayıtların karşılaştırılıp denkleştirilmesi sonunda teşkilâtca Eylül 1972 ayında 92.612 plâsman yapılmıştır. İşe yerleştirme rakamları, özellikle, tarım işleri etkisinde, ilkbahar ve bilhassa sonbahar hasat mevsiminde yükselmekte, yaz ayları ile daha çok kışın düşük seviye göstermektedir. Ağustos 1972'de ise yerleştirilenler, 36.560 Temmuzda 26.593 idi.

İŞE YERLEŞTİRİLEMİYENLER

Arzularına ve meslekî ehliyetlerine uygun birer işe yerleştirilmelerine imkân bulunamadığından kayıtları Ekim 1972 ayına devredilen işçi müracaatları 72.264'ü erkek, 21.699'u kadın olmak üzere, 93.963'dür. Bu rakamlar, Ağustosda 87.469, Temmuzda ise 69.912 idi bunlardan bir kısmı o anda istihdam edilmekte iken daha müsait bir iş arayan veya ücretli bir işi bulunmayıp herhangi mütevazi yaşama kaynağı ile yetinerek münhasıran muayyen bir işyerinde çalışmak isteyen durumundadır. Geri kalanlar işsizler grubuna girmektedir.

Eylül 1972 ayı sonunda işsizler sayısı 39.071 dir. Ağustos'da bu rakam 40.165, Temmuzda 41.099'du.

Eylül içinde uygun işçilerle karşılanamadığından ay sonunda Ekim ayına devredilen münhal işler sayısı 13.883'tür. Bu devir Ağustosda 14.344 idi.

İŞÇİ MÜRACAATLARI

Şube ve bürolarda münferiden ve gruplar halinde Eylül içinde ilk defa müracaatta bulunanlar 61.974 tür.

Eylül ayında şube ve bürolarımıza müracaatta bulunanlardan dışarıdan gelmiş olanlar en fazla Hatay'dan (Adana, İçel ve İstanbul'a), Deniz'liden (Aydın. Antalya, Manisa ve Konya'ya), Urfa'dan (Adana, İçel ve Aydın'a), Balıkesir'den (Manisa, İzmir, Bursa, Konya, İstanbul ve Aydın'a), Burdur'dan (Aydın, Denizli, Antalya, Konya, İstanbul ve Isparta'ya), Uşaktan (Manisa, Aydın, Antalya ve İstanbul'a), Adıyaman'dan (İçel, Adana ve İstanbul'a), ve Mardinden (İçel, Adana, Antalya, Konya, Diyarbakır, İzmir ve İstanbul'a) işçilerdir.

İŞ ARAYAN BİR YURTTAŞ

Her yer ona dönük

BİR LOKMA BİR HIRKA İÇİN

Köyden kente akın

İSTİHDAMDA GELİŞME VE AZALMA

Yeni açılan ve mevcutken istihdamını çoğaltan işyerleri genişlemesinin büyük kısmı, üzüm ve incir işlenmesi, pamuk çırçırlama, presleme ve tarım, fındık işleme ve toptan ticarette görülmektedir.

Resmi işyerlerinin, işçilerini Kurumun şube ve bürosu bulunan

Almanya'da çalışan işçilerimize konjonktür zamları geri veriliyor

Federal Almanya'da çalışan işçilerin 31 Temmuz 1970 ile 1 Temmuz 1971 tarihleri arasındaki ücretlerinden kesilen yüzde 10 oranındaki kanjonktür zamları iade edilecek.

Federal Almanya Hükümeti enflâsyon tehlikesine karşı, işçi ücretlerinden kesilen vergilere yüzde 10 oranında konjonktür zamı eklenmiş, işçiler bir yıl süreyle ücretlerini yüzde 10 eksik almışlardı.

Federal Almanya Hükümeti bu kesintilerin 31 Aralık 1973 tarihine kadar işçilere iadesini kararlaştırdı.

İş ve işçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü'nden yapılan açıklamaya göre, Federal Almanya Hükümeti'nin aldığı bu karardan 20 bine yakın Türk işçisi yararlanacak.

31 Temmuz 1970 ile 1 Temmuz 1971 tarihleri arasında Federal Almanya'daki ücretlerinden konjonktür zammı kesilen ve daha sonra Türkiye'ye kesin olarak dönen işçilerin, kesintileri almaları için İş ve İşçi Bulma Şube ve Bürolarına başvurmaları gerekiyor. İşçiler burdan dolduracakları formla birlikte, kendilerine Federal Almanya'da çalışırken verilen ve ücretlerinden konjonktür zammının kesildiğini bildiren belgeyi Federal Almanya'da çalıştığı işyerinin bağlı bulunduğu Maliye Bürosuna gönderecekler.

Maliye Bürosu kesintiler toplamını işçinin Türkiye'deki adresine postalayacak.

İşçi halen Federal Almanya'da bu zammı kendisinden kesen işverenin yanında çalışıyorsa, işveren kesintileri hemen işçiye iade edecek.

İşçi, ücretinden konjonktür zammını kesen işverenin yanında çalışmıyorsa, daha önceki işyerinden ayrılırken aldığı konjonktür zamlarının miktarını gösteren belgeyi yeni işverenine verecek. Yeni işvereni bu belgedeki bilgilere dayanarak kesintiyi işçiye hemen ödeyecek.

İşten ayrılmış ya da işe ara vermiş Federal Almanya'daki işçiler, ellerindeki belgeleriyle birlikte Maliye Bürolarına başvurarak kesintilerini alabilecekler.

Kesinti belgesini işverenden almayan ya da kaybedenlere yeni belge verilecek.

İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü, Federal Almanya'yı terkederek halen başka bir Avrupa ülkesinde çalışan işçilerin ise bulundukları yerde Çalışma Ataşe ve Müşavirliklerine başvurmalarını istedi.

Buna göre, bu durumdaki işçiler ataşe ve müşavirliklerden alacakları formlara, kesinti belgelerini ekleyerek Federal Almanya'daki maliye bürolarına gönderecekler. Bu bürolar ücretlerinden kesilen konjonktür zammının tamamını işçinin yeni adresine postalayacak.

yerlerde Kurumdan istemeleri mecburiyetini koyan 19.2.1962 gün ve 6/221 sayılı kararname esasları dairesinde son üç ay içinde işyerlerinin bildirdikleri münhallerle bunlara yapılan işçi yerleştirmeleri ise şöyledir :

Aylar	Münhaller (geçen aydan devir vs. ay zarfında alınan)	Ay içinde karşılanan münhaller (plâsman)
Temmuz	16.586	8.856
Ağustos	17.598	8.309
Eylül	19.510	11.482

1475 sayılı İş Kanununun 25 nci maddesi hükmü gereğince hazırlanarak 21/1/1972 gün ve 14079 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan yönetmelik uyarınca şube ve bürolarımız eliyle Eylül 1972'de 234 bedeni arızalı ve 58 eski hükümlü işe yerleştirilmiştir.

YERLEŞTİRİLEN İŞÇİLER

Teşkilâtca Eylül içinde yapılan 92.612 plâsmanın 16.879'u tarım dışı iş yerlerine, 75.733'ü tarım alanına olmuştur.

Çalışma Bakanı "2 milyon işsiz var,, dedi

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Eylül ayı içinde incelemeler de bulunan Çalışma Bakanı Ali Rıza Uzuner, işsizliğin giderlmesi ve işgücünün en iyi biçimde değerlendirilmesi için orta öğretimde mesleki eğitime önem verilmesi gerektiğini söyledi.

Uzuner, Ağrı'dan Van'a giderken Erçiş ilçesinde yaptığı konuşmada, Türkiye'de halen iki milyon işsiz bulunduğunu bildirdi. İşsizliğin, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda öngörülen yeni yatırımlar ve dış ülkelere işçi gönderilmesiyle önlenebileceğini umduklarını belirten Çalışma Bakanı, vasıflı işçi ihtiyacının karşılanması için Milli Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa çalışmalar yapıldığını söyledi.

Ali Rıza Uzuner, Van'da işveren, işçi ve çeşitli derneklerin temsilcileriyle bir toplantı yaptı.

Toplantıda Bakanlığıyla ilgili çeşitli sorunlara ilişkin açıklamalarda bulunan Çalışma Bakanı Uzuner, yurt dışında 700 bin Türk işçisinin çalışmakta olduğunu hatırlatarak,

«— İşçilerimizin çalıştıkları ülkelerde üvey evlât muamelesi görmemeleri için Hükümetimizce gerekli her türlü tedbir alınmıştır.» dedi.

KAPI KAPI DOLAŞMAKTAN YORULAN BİR İŞSİZ
Umudunu yine yitirmiyor

Şube ve Bürolarımız tarafından yapılan plâsmanlar arasında muhtelif mesleklerden 536 meslek okulu mezunu yerleştirmesi vardır. Bu elemanlardan Ağustos'ta yerleşen 437, Temmuzda 508 idi.

Sanat Okulu mezunlarının işe yerleştirme nispetinin zayıf oluşu amilleri arasında, yurdumuzda da herhangi okul eğitimi görmüş kim senin fikri çalışmayı hedef tutmuş bulunması, bedeni işe iltifat etmemesi, sanat sahasının da diğeri gibi hatta ondan değerli olduğu yolunda anlayışın henüz genişlememiş bulunması, bu alana yönelmeyi teşvik edici bir tedbir mahiyetinde nisbeten yüksek ücret veya sosyal menfaatler sağlanması cihetine gidilmiş olması zikredilmektedir.

İŞ İSTEYENLER VE İŞSİZ OLANLAR

Eylül 1972 ayı sonunda işsizler sayısı 39.071 dir. Ağustos'ta Kurum kayıtlarındaki işsizler 40.165, Temmuzda 41.099'du.

Çalışmaya muktedir ve işi olmayanlardan şube ve bürolarımıza iş için müracaat etmiş bulunup kendilerine imkân sağlanamamış işsizlerin 1970 yılı aylık ortalaması 43.778 ve 1971 yılı 44.946'dır.

MESLEKİ YETİŞTİRME

Sınaî müesseselerle maden ocaklarında çalışan işçi, kalfa ve ustaların mesleki bilgilerini artırma amacı ile kurs açmasını mecburi kılan 3457 sayılı kanun esasları dairesinde muhtelif bölgelerdeki işyerlerinde Eylülde de kurslar düzenlenmiştir.

Yurt dışındaki işçiler 1971 yılı içinde 2,5 milyar lira gönderdi

Yurt dışında çalışan işçilerin 1971 yılında PTT kanalıyla Türkiye'deki yakınlarına 2 milyar 500 milyon liraya yakın para gönderdikleri açıklandı.

PTT Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre, PTT kanalıyla Türkiye'ye para gönderen işçilerin başında Almanya'da çalışanlar geliyor. Geçen yıl Federal Almanya'da çalışan işçilerin Türkiye'ye gönderdikleri para, 2 milyar 50 milyon lirayı buldu.

Yurt dışından Türkiye'ye işçiler tarafından gönderilen paralar 7 ile 10 gün içinde alıcısına PTT tarafından teslim ediliyor. Ancak, havale kâğıtlarında yapılan yanlışlıklar nedeniyle bu süre bazen uzuyor, bazen de para gönderene iade ediliyor.

PTT Genel Müdürlüğü yetkilileri, 1971 yılında yurt dışındaki işçilerden ve Türkiye'deki ailelerinden çeşitli şikâyetler geldiğini bildirdiler.

Şikâyetler genellikle yurt dışından gönderilen havalelerin yerine zamanında gitmediği ya da hiç gitmediği şeklinde oluyor. Ancak yapılan incelemelerde yurt dışında çalışan işçilerin havale kâğıtlarını yanlış doldurdukları, bütün uyarmalara rağmen bu yanlışlıkların bugüne kadar sürdürüldüğü tesbit edildi.

PTT Genel Müdürlüğü, yanlışlıkların önüne geçilebilmesi ve yurt dışından gönderilen havalelerin Türkiye'deki alıcılarına zamanında teslim edilmeleri için ilk tedbir olarak Federal Almanya'da on PTT mensubunu görevlendirmeyi kararlaştırdı.

Federal Almanya ile yapılan ön anlaşmaya göre, Şarl Buruken Havale Servisi'nde, PTT mensubu olan ve Almanca bilen on Türk görevlendirilecek. PTT Genel Müdürlüğü'nün seçip göndereceği bu memurlar, havale kâğıtlarındaki yanlışlıkların yerinde düzeltilmesini sağlayacaklar. PTT memurları, maaşlarını Federal Almanya PTT'sinden alacaklar ve Almanya'da kaldıkları sürece Türkiye'de izinli sayılacaklar.

Federal Almanya'da çalışacak PTT mensuplarına bin 100'le bin 500 mark arasında aylık ödenecek, ayrıca bu memurların eşleri Türkiye'de ise aile tazminatı da verilecek. Bu ödemeleri Federal Almanya PTT İdaresi yapacak.

PTT Genel Müdürlüğü, ikinci hedef olarak Federal Almanya'daki büyük PTT merkezlerinde Türk PTT'cilerini çalıştırmayı düşünüyor. Ancak bu konuda henüz Federal Almanya ilgilileriyle anlaşmaya varılmadı.

DIŞ MEMLEKETTEKİ İŞÇİLERİMİZ

Eylül sonuna kadar Kurum aracılığı ile dış memleketlere gidenlerin sayısı 624.283'tür.

Yabancı ülkelerde kendi imkânları ile iş bulmuş olup Kurumumuz kanalı ile pasaport alanlar, Eylülde, 1672'dir. Bu rakam 1969 yılında 3369, 1970'de 21.887 ve 1971 de 13.552 idi.

Temmuz 1964 tarihinde yürürlüğe giren 499 sayılı kanun esaslarından faydalanmak suretiyle işçilerimizin yurda gönderdikleri döviz (dolar olarak yıl ve aylar itibariyle) tutarları şöyledir :

1964	8.114.258
1965	69.781.884
1966	115.334.298
1967	93.029.689
1968	107.318.285
1969	140.636.057
1970	273.020.778
1971	471.370.427
1972 (Ocak)	33.386.226
1972 (Şubat)	41.739.512
1972 (Mart)	40.086.189
1972 (Nisan)	34.544.151
1972 (Mayıs)	44.953.064
1972 (Haziran)	50.976.170
1972 (Temmuz)	108.959.094
1972 (Ağustos)	119.143.345
1972 (Eylül)	57.620.370

Yurt dışına işgücü sevkinde kooperatif kuran köylülere öncelik verilmesi projesi çerçevesinde programa alınan 394 köy kooperatifinden Eylülde dış ülkelere 219 üye sevkedilmiş olup halen orada çalışanlardan cari ayda 1.270.726,51 lira kooperatiflerinin bankadaki hesabına intikal ettirilmiştir.

Yatırım projeleri hazırlamak üzere

Yatırım ve Kalkınma Bankası kuruluyor

Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın yıllık toplantısına katılmak üzere Eylül sonlarında Washington'a giden Maliye Bakanı Ziya Müezzin- Brüksel'de Türk işçilerinin çeşitli sorunlarına ilişkin bir demeç verdi.

Müezzinoğlu, Federal Almanya, Hollanda ve Belçika radyolarına verdiği demeçte, yurt dışındaki Türk işçilerinin ve çocuklarının eğitim ve öğrenimlerinin sağlanması için gerekli tedbirlere başvurulacağını bildirdi.

Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu, yurt dışındaki Türk işçılerinin, ülkelerine yatırım yapmak hususuna ötedenberi büyük ilgi duyduklarını hatırlatarak şöyle dedi :

«— Bu ilgi çok yönlü ve yaygındır. İşçilerimiz bununla bir yandan geldikleri bölgelerde bir eser vermek, diğer yandan memleketimizin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak amacını gütmektedirler. Bu çeşit teşebbüsler bugüne kadar gereği gibi destek görmedikleri için hedeflerine ulaşamamışlardır. Bundan sonra bu çeşit teşebbüsler her türlü yardımı görecek ve gerekli garantiyi bulacaktır.»

Ziya Müezzinoğlu, yakında Parlâmentoya sunulacak olan tasarı kanunlaştığı takdirde, 1973 yılı başından itibaren Yatırım ve Kalkınma Bankasının faaliyete geçeceğini bildirdi. Müezzinoglu, devletin garantisi altında bulunacak bu bankanın, çeşitli yatırım projeleri hazırlayacağını ve işçilerin bu projelerden yararlanma imkânını elde edeceklerini belirtti.

Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu, demecine şöyle devam etti :

«— İşçilerimiz, Yatırım ve Kalkınma Bankasınca hazırlanacak projelerden yararlanabilecekleri gibi, yapmak istedikleri yatırımlara ait projelerin hazırlanmasında da banka kendilerine yardımcı olacaktır. Banka işçilere, yapacakları yatırımlar için gerekli krediyi vereceği gibi, kuracağı tesisleri daha sonra işçilere devretme yoluna da gidecektir.»

Maliye Bakanı Müezzinoğlu, konuşmasının son bölümünde halka açık şirketler konusuna değinerek şunları söyledi :

«— Halka açık şirketler kurulurken karşılaşılan güvensizlik, devlet garantisiyle giderilecektir. Halen Millet Meclisi'nde görüşülmekte olan ve yakında çıkması beklenen halka açık şirketlerin kontrolü hakkındaki kanunla, bu çeşit şirketlere giren ve hisse alanların hakları korunacaktır.»

DÜNYANIN HER YERİNDE AYNI SORUN
İşsizlik ve iş bekleyenler

İşsizlik ve politikaları II

Ertan Ziver SAVER
Devlet Plânlama Teşkilâtı
Plânlama Şubesi

İstihdam istikrarı ve işsizlik sigortası; A.B.D.'de yaygın bir uygulama alanı bulan işsizlik sigortası, işverenlerin prim ödemelerine dayanan teklif bir finansman bünyesine sahiptir. Sistem işverenlerin, işletmelerindeki istihdam seviyesi (işten çıkarmak işe almak gibi) değişim tecrübelerine bağlı bir prim ödeme listesine göre yürütülmektedir.

İşten çıkarmaların yüksek olduğu işletmelerin, nisbeten yüksek prim ödemeye mecbur tutulmaları, istikrarlı bir işgücü kadrosunun muhafazasını teşvik etmekle ve bu yoldan istihdam seviyesindeki kısa süreli değişmeleri bir ölçüde önlemektir.

Ancak, münferit işletmelerin istihdam hacmini tayin edici kararlar esas itibariyle maliyet — hasıla veya gelecek hakkında tahminlere dayanmaktadır. Bu bakımdan, işsizlik sigortasına etkisi özellikle marjinal durumlu işletmelerde söz konusu olabilmektedir.

4. Özellikle gelişmiş ekonomilerde işsizlik sigortasının otomatik bir stabilizatör rolü oymadığı, iddia edilebilmektedir. Yüksek istihdam seviyesinde ekonomide prim tahsili suretiyle çekilen satınalma gücü, daha düşük istihdam seviyelerinde işsizlik ödenekleri aracıyla effektif talebe ilave edilmektedir. Netice itibariyle sistemin bu yönden mütalaası, effektif talep ile üretim — istihdam gibi reel ilişkilere dayanmaktadır.

Ekonomik sorunlarının çözümü effektif talepten çok toplam arz elastikiyetine bağlı olan az gelişmiş ekonomilerde, müşahade edilen devamlı enflasyonist eğilim işsizlik sigortasının söz konusu otomatik etkisini büyük ölçüde azaltmaktadır.

Bu tip ekonomilerde işsizlik sigortasının dikkate değer bir ekonomik etkisi tasarruf birikimi üzerinde olmaktadır.

Gerçekten, kapsam ve teknik yönlerden uygun olarak Plânlanmış bir sistem, özellikle insangücü politikası uygulamalarında kullanılabilir, bir fon birikimi sağlayabilmektedir.

Netice olarak, işsizlik sigortasının ekonomik etkilerinin uygulandığı ortamın özelliklerine dayanan bir analiz tekniği içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

İşsizlik sigortasının amaç ve etkileriyle ilgili bir diğer görüşe göre, konu aşağıdaki şekilde şematize edilebilir.

1. Asli amaç, ihtiyarı dışında işsiz kalanlara bir emniyet tedbiri sağlamak ve ressesion hallerinde ekonomiye yeni satınalma gücü enjekte etmektir.

2. Tali amaçları ise;

— İşsizliğin maliyetini adil ve eşit olarak dağıtmak,

— İnsangücünün işte gösterdiği vasfı korumak,

— Muntazam olarak iş piyasasına katılanlara tazminat hakkı temin etmek,

— Normal ekonomik saikleri devam ettirmektir.

İŞSİZLİK SİGORTASI UYGULAMA ve TEKNİKLERİ

Halen toplam olarak 34 ülkede bazı farklı tekniklerle uygulanmakta olan, işsizlik sigortası sistemleri kapsam, finansman ve diğer şartlar açısından beşli bir ayırım içinde incelenecektir.

I. Kapsam (Objektif Şartlar)
II. Aranan Subjektif Şartlar
III. Finansman
IV. İşsizlik Ödenekleri
V. İdari Organizasyonu.

I. Kapsam :

Bir sosyal güvenlik sistemi olarak işsizlik sigortası, belirli şart ve sınırlar içinde yürütülmektedir. Uygulamadaki söz konusu sınırlamalar, kurumun amacı yanında teknik ve idari sorunluklardanda doğmaktadır.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarındaki farklılıklar sınırsız bir kapsam kabulünü, sistemin bir ideali olmaktan ileriye götürememekte ve muhtelif kapsam alanları ortaya çıkarmaktadır.

1. Sektöriyel Kapsam tayini

İşsizlik sigortasının uygulanabilirliği yönünden sektörler farklı özellikler göstermektedir.

Sanayi ve hizmetler sektörü diğer sosyal güvenlik tedbirlerinde olduğu gibi işsizlik sigortası içinde uygulanabilirliği yüksek bir alan teşkil etmektedir.

Üretim faaliyetlerinin genellikle kesiksiz, ücret mukabili devamlı hizmet arzında bulunan bir insangücü kadrosunun varlığı, ve nihayet üretimin organize ve kontrol imkânı verebilen otonom birimlerce yürütülmesi, teknik ve idari yönden işsizlik sigortası uygulamasında nisbi bir üstünlük göstermektedir.

Diğer taraftan uygulanış gerekliliği muhtelif sektörlerin sosyal güvenlik tedbirlerine karşı, «Talep şiddeti» veya önceliği açısından izah edilebilir. Tarım sektöründeki aile işletmeleri ve alternatif üretim imkânlarının veya asgari bir seviyede olsada ge-

çim imkânının endüstriyel sektörde mevcut olmaması, uygulamada tabii bir ayırımı yaratabilmektedir.

Ancak sanayi veya hizmetler sektörünün her aktivite dalının muhtelif yönlerden homojenite göstermemesi tek bir sistemden ziyade birkaç sistemin uygulanışını gerektirmektir.

Örneğin inşaat kesiminde üretim faaliyetleri büyük ölçüde iklime bağlı kalmaktadır. Kış mevsiminde ortaya çıkan ağır hava şartları dolayısı ile kesintiye uğrayan faaliyetler sesonal bir işsiz kadrosunu yaratmaktadır. Netice itibariyle periodik bir işsizlik yaratan inşaat sektörü prim, ödenek ve diğer hususlarda bazı ayrılıklar gösteren işsizlik sigortası kapsamına alındığı görülmektedir. (Belçika, B. Almanya, Fransa İrlanda ve Avusturya'da inşaat sektöründe çalışanlar için tesis edilen ayrı işsizlik sigortaları gibi).

Gerçekte sorun mevsimlik işsizlerin işsizlik sigortasından ne gibi şart ve sınırlar içinde istifade edebileceğinden doğmaktadır. Bu konudaki gelişmeler muhtelif ülkelerde aşağıdaki uygulamalarla belirtilebilir.

«Bazı memleketlerin işsizlik sigortası sistemlerinden gayri bilhassa inşaat işleri için bozuk havalar dolayısı ile çalışmaları mümkün olamayan işçilerin istihdam seviyelerini dengede tutabilmek gayesi ile ihdas ettikleri hususi tedbirler mevcut bulunmaktadır. Bu memleketlerde bu ahvalde yıl boyunca ve diğerlerinde ise sadece kış devrelerinde ödenen hususi tazminat sistemleri vardır. Bu sistemler toplu sözleşmelerle tesis edilmiş olup bilahare inşaat sektörü için kanuni bir mecburiyet şeklini almıştır. Bazı memleketlerde bu sistemler kanunla kurulmuştur. Almanya ve İngiltere istisna edilirse bu sistemler bütün memleketlerde işverenlerin (Avusturya'da işçilerinde) hususi sandıklara muayyen bir miktarda para yatırmasıyla finans edilirler. Bu sandıkları hükümetçe ödünç para alabilirler. Almanya'da söz konusu sistem işsizlik sigortasının bir kısmıdır.

Bazı memleketlerde bu hususi tazminat sistemlerine «kaybolan zamanı telafi için ödenen meblağ» diğer memleketlerde ise «kötü hava tazminatı denilmektedir. Netice olarak birçok memleket bu suretle inşaat işlerindeki mevsimlik işsizliği büyük miktarda bertaraf etmişlerdir. Meselâ Federal Almanya Cumhuriyetinde sözü edilen tazminat sisteminin ihdasıyle kışın inşaatta çalıştırılan işçilerin işten çıkarılma nisbetleri hissedilir derecede azalmıştır.»

1950 yılında, Kanada'da sesonal işlerde çalışmalar dolayısı ile kış aylarında devamlı olarak işsiz kalanları kapsayan ilave işsizlik sigortası istifadeleri tesis etmiştir. «İlâve istifadeler» terimi sonradan sesonal istifadeler şeklinde değişikliğe uğramıştır. Cari kanuna göre sesonal işsizlik ödenekleri esas itibariyle, 1 Aralık ile 15 Mayıs arasındaki devre içinde vukua gelebilen işsizlik haftaları için ödenmektedir.

Normal işsizlik sigortası ödeneklerinden istifade hakkını kaybetmiş olanlar belirli kontrubisyon şartları ile sesonal ödeneklerden yararlanabilmektedirler. Sesonal istifade miktarı ile normal işsizlik sigortası ödenekleri arasında sistemde bir fark mevcut değildir.

Ülkede, ayrıca çiftçi ve balıkçılar için özel yönetmelikler yürürlüğe konulmuştur.

Nihayet birçok ülkede inşaat sektörü yanında, deniz ve Demiryolu nakliyatı, liman işçileri gibi bazı çalışma özelliklerine sahip istihdam alanlarında ayrı veya tamamlayıcı işsizlik sigortası sistemleri uygulanmaktadır.

Tarım sektörü ve işsizlik sigortası:

Üretim özellikleri dolayısı ile hava şartlarına büyük ölçüde bağlılık gösteren sektör faaliyetlerinde devamlı çalışma genellikle mümkün olamamaktadır. Diğer taraftan ekilebilir toprakların sınırlılığı ve diğer sektörlere insangücü geçiş imkânların az olduğu ekonomilerde, tarım alanlarında nufus birikimi ve netice itibariyle açık ve gizli işsizliğe sebep olmaktadır.

İnsangücünün özellikleri açısından, faal nufusun yaş itibariyle sınırları daha geniş olduğu gibi toplam istihdam içinde çocuk, kadın ve yaşlı kimseler üretime doğrudan doğruya katılmaktadırlar.

Organize olabilme imkânları mahdut bir iş piyasasına sahip olan sektörde, işçi işveren tanımlamaları güçlükleri ve aynî ödemelerin mevcudiyeti diğer sosyal güvenlik tedbirlerinde olduğu gibi işsizlik sigortası içinde bir engel teşkil etmektedir.

Buna rağmen tradisyonel üretim metodları yerine, modern üretim teknolojisini ikâme edebilmiş, plântasyon tipi işletmelere sahip bazı ekonomilerde işsizlik sigortası tarım sektöründe de, uygulanabilmektedir.

Ziraat işçilerinin işsizlik sigortası kapsamına alınmasında, kaliforniya tipik bir uygulama örneği teşkil etmektedir.

Amerikan tarım ekonomisinde önce, gerçekte birer aile işçisi mahiyetinde olan çalışanlar bir taraftan sanayiye geçiş, diğer taraftan tarım teknolojisindeki değişikliklerle büyük tarım işletmeleri tarafından devamlı olarak istihdam edilen ücretli işçi halinde dönüşmüşlerdir.

Sektördeki gelişimin bir göstergesi olarak 1950 yılında Kaliforniya'da toplam nufusun yüzde 29'u tarım alanında yaşarken bu nisbet 1960 yılında yüzde 24'e düşmüştür. Kalitatif gösterge olarakta, sektördeki toplu pazarlık sisteminin yüksek normlara ulaştığı işaret edilebilir.

Geçimleri ancak emek arzlarına bağlı zirai işçilerin artışı önceye nazaran sektördeki işsizlik riskinin etkileri itibariyle, önemini arttırmıştır. Netice olarak endüstriyel sektör yanında koruyucu bir işsizlik sigortası sisteminin gerekliliği sektörün bu gelişme seviyesinde kendini hissettirmiştir.

Kaliforniya dışında diğer eyaletlerde uygulamalar oldukça sınırlıdır. Sadece Hawai'de genellikle tarımdaki istihdamın büyük bir çoğunluğunu içine alan bir kapsamda işsizlik sigortası uygulanmaktadır.

Porto Rico'da ise, şeker kamışı ekim alanında çalışanları içine alan özel hükümler tatbik edilmek-

tedir. Diğer eyaletlerde ise, tarım işçilerinin kapsama girişi tamamen ihtiyari olup sadece birkaç işverence uygulanmaktadır.

Hawai işsizlik sigortası finansman tekniği self-finansman temeline dayanmaktadır. Teknik, «Bütün ödemelerin, sadece ödemede bulunan işletmenin işçileri tarafından alınan istifade maliyetine eşit olması» esasından hareket etmektedir.

İşverenlerin, işsizlik sigortası yönünden sorumlulukları 1 yılda yirmi veya daha fazla hafta için kiraladıkları yirmi veya daha fazla işçiler için söz konusu olmaktadır.

Eyaletin tarım sektöründeki istihdam seviyesinin, bütün bir yıl boyunca nisbeten istikrarlı bir durumda olması self finansman metodunun yükünü, toplam ücret bordrosunun % 1 civarında tutmaktadır.

Sonuç olarak; günümüzde tarım sektöründe işsizlik sigortası bazı şartlarla 12 ülkede uygulanmaktadır. Bu ülkeler :

TARIM SEKTÖRÜNDE İŞSİZLİK SİGORTASI UYGULAYAN ÜLKELER

Tablo 1 :

Avusturya
Belçika
Şile
Kıbrıs (1)
Doğu Almanya
Batı Almanya (2)
Hollanda
Kanada
İtalya (3)
Norveç
İngiltere
İrlanda (4)

(1) Beş kişiden az işçi çalıştıran işletmeler muaftır.
(2) Yıllık kontratla çalışan işçiler kapsam dışı,
(3) Sesonal işçiler kapsam dışı,
(4) Kadın işçiler kapsam dışı.

Tarım işçilerinin kapsam dışı bırakılmasında ileri sürülen görüşler üç nokta etrafında toplanmaktadır.

1. Sektörün üretim bünyesinin sesonal ve istikrarsız karakteri sistemin maliyetini katlanılması güç bir seviyeye çıkarmaktadır.

2. Diğer taraftan özellikle az gelişmiş ekonomilerin tarım kesiminde yetersiz bir para ekonomisinin mevcudiyeti (Aynî ödemeler) prim, tahsili, ödenek tediyesi gibi işlemlerde önemli bir engel teşkil etmektedir.

3. İşsizlik sigortasının tatbikinde, kayıt, kontrol gibi işlemlerin sektör işverenlerince iyi bir şekilde yürütülememesi, sistemin fizibilitesini idari yönlerde azaltmaktadır.

İşsizlik sigortası ve uygulanışında Kamu - Özel sektör ayırımı :

Sistemin kapsamında kabul edilen geniş bir ayrımda kamu ve özel sektör arasında yapılmaktadır. (Örneğin Hollanda, Batı Almanya, Avusturya, Belçika, Kanada, İtalya, İrlanda ve A.B.D.'de eyaletlerin 2/5'inde kapsam geniş bir alan içinde özel sektörü içine alacağına dair hüküm yer almaktadır.

Söz konusu ayırım esas itibariyle her iki sektörde mevcut işsizlik riskinin farklılığına dayanmaktadır.

Kamu sektöründe işsizlik riski tahlili, hukuki ve ekonomik açılardan yapılabilir.

1. Hukuki bakımdan kamu sektöründe çalışanlardan özellikle memurların, işveren durumunda olan devletle ilişkileri özel sektörde olduğu gibi münferit akitlere dayanan ferdi hukuki durumlar yaratmamaktadır.

Memurun idare karşısındaki durumu objektif hukuktan çıkan umumi bir durum olduğuna göre bunun objektif hukukla tanzim edilmesi lâzım gelmektedir. (Kanun, nizamname, talimatname gibi)

Memurun tayin ve azli tasarrufları özel iş münasebetlerini düzenleyen akitlerden farklı olarak tek taraflı şart — tasarruf mahiyetinde bir hukuki tasarruftur. Bu bakımdan idarenin bir tasarrufu ile vazifeden veya statüden çıkış azil, ihraç gibi iki şekilde gerçekleşmektedir.

İşsizlik halini meydana getirebilecek ihraç sebepleri kanunda sayıldığı gibi bir nevi cezai müeyyide olarak uygulanmaktadır.

Özel iş ilişkilerini düzenliyen kanunların da işçinin kusur veya suç teşkil edebilecek fiilen sonucunda aktin işveren tarafından feshedilebileceğine dair hükümler yer almaktadır.

Diğer bir ihtimal olan, memuriyetin ilgasında ise memurun statü dolayısı ile iktisap etmiş olduğu hak ve menfaatler haleldar olmamaktadır. Bu ılga sadece memur yeni bir vazifeye tayin edilinceye kadar daha az maaş almasına sebep olmaktadır.

Netice olarak kamu sektöründe çalışan memurlar hukuki bakımdan bağlı oldukları statü icabı bir işsizlik riski ile karşılaşmamaktadır.

2. Ekonomik Açıdan İse :

Kamu sektörü konjonktürel değişmelere karşı istihdam hacmi bakımından özel sektöre nazaran daha az etkilenmektedir.

Kamu kesiminde izlenen politikanın esas itibariyle kâr gayesi gütmemesi deflastyonist piyasa şartları içinde dahi istihdam hacminde bir azalmaya sebep olmamaktadır. İflas dolayısı ile faaliyete son verilme gibi bir riskin devlet için söz konusu olmaması bir diğer sebebi teşkil etmektedir.

Ancak piyasa şartları dolayısı ile üretimin azalmasına rağmen aynı istihdam seviyesinin muhafazası yapılan ücret ödemelerinin farklı bir şekilde değerlendirilmesine sebep olabilmektedir. Bu halde üretime reel bir katkısı olmamasına rağmen nakit mukabili istihdam edilenlerin elde ettikleri ücret devletçe saglanan bir nevi subvansiyon olarak yorumlanabilir.

Netice olarak işsizliğin belirli bir risk olarak hukuki veya ekonomik sebeplerle, çalışanları tehdit et-

unsurunun yokluğu işsizlik sigortası sisteminin uygulanışını gereksiz kılmaktadır.

3. Kapsam — İşletme Cesameti :

İşsizlik sigortasının uygulandığı bazı ülkelerde, kapsam tayininde işletme cesameti bir kriter olarak dikkate alınmaktadır.

Örneğin A.B.D.'de federal kanun endüstri ve ticaret sektöründe 4 veya daha fazla işçi çalıştıran firmaları, eyalet programlarında ise eyaletlerden yarısı, kapsamı, bir ilâ üç işçi çalıştıran işletmeleri içine alacak derecede geniş tutmaktadır. Aynı şekilde Japonya'da endüstri ve ticaret sektöründe kapsama giren firma büyüklüğünün tamamlanmasında «5 veya daha fazla işçi» çalıştıran işletme büyüklüğü esas alınmıştır. (Daha küçük birimler için işsizlik sigortasına katılma ihtiyari tutulmuştur.)

Kapsam tayininde, işletme büyüklüğünün bir ölçü olarak uygulanışı bir yönden işsizlik sigortası amacına aykırılık teşkil etmektedir. Sistemde korunmak istenen «işsizlik riskine maruz kalabilecek her işçi» olduğuna göre sosyal güvenliğin yaygınlığı ilkesi bir ölçüde ihlâl edilmektedir.

Ölçünün uygulanışı esas itibariyle iki gerekçe etrafında toplanabilir.

1. Cüce işletmeler faaliyet konuları icabı konjoktürel değişikliklere karşı yüksek bir duyarlılığa sahip değildir. Dolayısı ile bu tip işletmelerde çalışanlar için işsizlik riski nisbi olarak daha azdır.

2. Sigortanın gerektireceği muamelelerle ilgili kayıtlar küçük işletmeler için güçlük yaratmaktadır. Ayrıca etkili bir kontrol işletmelerin özellikleri dolayısı ile mümkün olmamaktadır.

3. Kapsam tayininde kazanç sınırı kriteri :

İşsizlik sigortasından istifade edeceklerin tanımlanmasında, bazı ülkeler belirli bir kazanç limitinin altında olmasını hükme bağlamışlardır.

— Güney Afrika'da ticaret ve endüstride çalışanlardan yıllık kazancı 2.850 Rands veya daha az olanlar,

— Batı Almanya'da maaşlı işçilerden yıllık kazancı 21.600 Mark'ın üstünde olanlar kapsam dışı bırakılmıştır.

— İrlanda'da yıllık kazancı 1.200 Pounds ve daha az olan işçiler,

— Kanada'da maaş mukabili çalışanlardan yıllık toplam maaş tutarı 5.460 doların üstündekiler kapsam dışında sayılmıştır.

(Ayrıca Avustralya ve Yeni Zelanda işsizlik sigortası kanunlarında «Mahdut gelirlilerin» kapsama alınacağına dair hükümler yer almaktadır.)

Tesbit edilen limitler genellikle asgari gelir seviyesinin üstünde kalmaktadır. Diğer deyimle işsizliğin işsiz yönünden mali sonuçlarının kendi tasarruf kaabiliyeti ile giderilebilme kabulü; hükmün gerekçesini teşkil etmektedir.

Tasarruf bir bakıma «Dün kazanılmış fakat bugün kullanılır hale gelmiş gelirler, istihlâke sarfedilmeyen miktar» olarak tanımlandığı gibi, ortalama gelir seviyeleri bir müddet üretim dışı kalmalarına rağmen gerekli satmalma gücünü tasarruf yoluyla neticelerine karşı teçhiz edilmiş sayılabilir.

Ayrıca yüksek gelir dilimi içinde yer alanların genellikle vasıflı elemanlar olması, minimum işsizlik riskine maruz olanların kapsam dışı bırakıldığını göstermektedir.

Nihayet, teknik bakımdan prim tahsili ve ödenek tediyesi cari kazanca istinad ettiğinden yüksek kazançlar kurum ve işçi yönlerinden ağır sayılabilecek prim ve ödenek miktarlarına sebep olmaktadır.

4. Kapsam ve çalışanın yaş ve cinsiyeti :

Yaş, insangücünün çalışma kaabiliyetine tabii bir faktör olarak rol oynamaktadır. Gerçekten fiziki ve ruhi olarak insan gücünün maksimum prodüktivitesi belirli yaşlara tekabül etmektedir. Ekonomik olarak, insangücünün prodüktif hizmetlerde istihdam sınırlarını yaş olarak belirten limitler mevcuttur. Örneğin Aktif nufus sınırları yaşca ortalama 14 - 65 arası kabul edilmektedir.

İşsizlik sigortasında temel prensibi teşkil eden «Çalışma arzu ve iradesinde olmasına rağmen elinde olmayan sebeplerle işsiz kalanların korunması» hükmünden anlaşıldığı gibi işsizin iş görebilme iradesi sistemde yer almaktadır. Uygulamalarda iş görebilme kaabiliyeti belirli yaş sınırları arasında tanımlanmıştır.

Tablo II : İŞSİZLİK SİGORTASI KAPSAMINDA YAŞ SINIRLAMALARI

Ülke	Kapsam İçi Yaş Sınırları
Finlandiya	15 — 60
Danimarka	18 — 60
İsviçre	16 — 60
B.A.C.	60 Yaştan küçük
İsveç	15 Yaştan büyük
Kıbrıs	15 — 65

İşsizlik sigortası yönünden işsizin yaşı Kurumca teklif edilen bir işte istihdam edilebilirliğini tayinde de önem taşıyan bir husustur.

Belirli yaş sınırı içinde kalanların kapsam dışında bırakılması bir bakıma birkaç sosyal güvenlik istifadesinin aynı şahısta birleşmesini önlemektedir. Sistemde yaş tahdidinin üst sınırı genellikle yaşlılık sigortasının başlangıcına tekabül etmekte dolayısı ile fert yönünden mağduriyet hali söz konusu olmamaktadır.

Sosyal güvenlik sistemlerince sağlanan istifadelerden yararlanmada çalışanların cinsiyeti (cinsiyete has özellikler dışında) bir farklılığa doğurmaktadır.

İşsizlik sigortasında da cinsiyet hususu sistemde direkt bir ayırıma tabii tutulmamakla beraber bazı uygulamalarda kadın işçilerin katılışı ihtiyari veya belirli sektörler için tamamen kapsam dışı bırakılmıştır.

Örnekler :

— İngiltere'de evli kadınların katılışı ihtiyaridir.

— Fransa'da devamlı çalışan işçilerin istihdam edilen eşleri.

— İrlanda'da tarım sektöründe çalışan kadın

mediği kamu sektöründe, korunması gereken tehlike unsurunun yokluğu işsizlik sigortası sisteminin uygulanışını gereksiz kılmaktadır.

3. Kapsam — İşletme Cesameti :

İşsizlik sigortasının uygulandığı bazı ülkelerde, kapsam tayininde işletme cesameti bir kriter olarak dikkate alınmaktadır.

Örneğin A.B.D.'de federal kanun endüstri ve ticaret sektöründe 4 veya daha fazla işçi çalıştıran firmaları, eyalet programlarında ise eyaletlerden yarısı, kapsamı, bir ilâ üç işçi çalıştıran işletmeleri içine alacak derecede geniş tutmaktadır. Aynı şekilde Japonya'da endüstri ve ticaret sektöründe kapsama giren firma büyüklüğünün tamamlanmasında «5 veya daha fazla işçi» çalıştıran işletme büyüklüğü esas alınmıştır. (Daha küçük birimler için işsizlik sigortasına katılma ihtiyari tutulmuştur.)

Kapsam tayininde, işletme büyüklüğünün bir ölçü olarak uygulanışı bir yönden işsizlik sigortası amacına aykırılık teşkil etmektedir. Sistemde korunmak istenen «işsizlık riskine maruz kalabilecek her işçi» olduğuna göre sosyal güvenliğin yaygınlığı ilkesi bir ölçüde ihlâl edilmektedir.

Ölçünün uygulanışı esas itibariyle iki gerekçe etrafında toplanabilir.

1. Cüce işletmeler faaliyet konuları icabı konjoktürel değişikliklere karşı yüksek bir duyarlılığa sahip değildir. Dolayısı ile bu tip işletmelerde çalışanlar için işsizlik riski nisbi olarak daha azdır.

2. Sigortanın gerektireceği muamelelerle ilgili kayıtlar küçük işletmeler için güçlük yaratmaktadır. Ayrıca etkili bir kontrol işletmelerin özellikleri dolayısı ile mümkün olmamaktadır.

3. Kapsam tayininde kazanç sınırı kriteri :

İşsizlik sigortasından istifade edeceklerin tanımlanmasında, bazı ülkeler belirli bir kazanç limitinin altında olmasını hükme bağlamışlardır.

— Güney Afrika'da ticaret ve endüstride çalışanlardan yıllık kazancı 2.850 Rands veya daha az olanlar,

— Batı Almanya'da maaşlı işçilerden yıllık kazancı 21.600 Mark'ın üstünde olanlar kapsam dışı bırakılmıştır.

— İrlanda'da yıllık kazancı 1.200 Pounds ve daha az olan işçiler,

— Kanada'da maaş mukabili çalışanlardan yıllık toplam maaş tutarı 5.460 doların üstündekiler kapsam dışında sayılmıştır.

(Ayrıca Avustralya ve Yeni Zelanda işsizlik sigortası kanunlarında «Mahdut gelirlilerin» kapsama alınacağına dair hükümler yer almaktadır.)

Tesbit edilen limitler genellikle asgari gelir seviyesinin üstünde kalmaktadır. Diğer deyimle işsizliğin işsiz yönünden mali sonuçlarının kendi tasarruf kaabiliyeti ile giderilebilme kabulü; hükmün gerekçesini teşkil etmektedir.

Tasarruf bir bakıma «Dün kazanılmış fakat bugün kullanılır hale gelmiş gelirler, istihlâke sarfedilmeyen miktar» olarak tanımlandığı gibi, ortalama gelir seviyeleri bir müddet üretim dışı kalmalarına rağmen gerekli satınalma gücünü tasarruf yoluyla sağlayabilenler bir ölçüde ferdi olarak işsizlik riski neticelerine karşı teçhiz edilmiş sayılabilir.

Ayrıca yüksek gelir dilimi içinde yer alanların genellikle vasıflı elemanlar olması, minimum işsizlik riskine maruz olanların kapsam dışı bırakıldığını göstermektedir.

Nihayet, teknik bakımdan prim tahsili ve ödenek tediyesi cari kazanca istinad ettiğinden yüksek kazançlar kurum ve işçi yönlerinden ağır sayılabilecek prim ve ödenek miktarlarına sebep olmaktadır.

4. Kapsam ve çalışanın yaş ve cinsiyeti :

Yaş, insangücünün çalışma kaabiliyetine tabii bir faktör olarak rol oynamaktadır. Gerçekten fiziki ve ruhi olarak insan gücünün maksimum prodüktivitesi belirli yaşlara tekabül etmektedir. Ekonomik olarak, insangücünün prodüktif hizmetlerde istihdam sınırlarını yaş olarak belirten limitler mevcuttur. Örneğin Aktif nufus sınırları yaşca ortalama 14 - 65 arası kabul edilmektedir.

İşsizlik sigortasında temel prensibi teşkil eden «Çalışma arzu ve iradesinde olmasına rağmen elinde olmayan sebeplerle işsiz kalanların korunması» hükmünden anlaşıldığı gibi işsizin iş görebilme iradesi sistemde yer almaktadır. Uygulamalarda iş görebilme kaabiliyeti belirli yaş sınırları arasında tanımlanmıştır.

Tablo II : İŞSİZLİK SİGORTASI KAPSAMINDA YAŞ SINIRLAMALARI

Ülke	Kapsam İçi Yaş Sınırları
Finlandiya	15 — 60
Danimarka	18 — 60
İsviçre	16 — 60
B.A.C.	60 Yaştan küçük
İsveç	15 Yaştan büyük
Kıbrıs	15 — 65

İşsizlik sigortası yönünden işsizin yaşı Kurumca teklif edilen bir işte istihdam edilebilirliğini tayinde de önem taşıyan bir husustur.

Belirli yaş sınırı içinde kalanların kapsam dışında bırakılması bir bakıma birkaç sosyal güvenlik istifadesinin aynı şahısta birleşmesini önlemektedir. Sistemde yaş tahdidinin üst sınırı genellikle yaşlılık sigortasının başlangıcına tekabül etmekte dolayısı ile fert yönünden mağduriyet hali söz konusu olmamaktadır.

Sosyal güvenlik sistemlerince sağlanan istifadelerden yararlanmada çalışanların cinsiyeti (cinsiyete has özellikler dışında) bir farklılığa doğurmaktadır.

İşsizlik sigortasında da cinsiyet hususu sistemde direkt bir ayırıma tabii tutulmamakla beraber bazı uygulamalarda kadın işçilerin katılışı ihtiyari veya belirli sektörler için tamamen kapsam dışı bırakılmıştır.

Örnekler :

— İngiltere'de evli kadınların katılışı ihtiyaridir.

— Fransa'da devamlı çalışan işçilerin istihdam edilen eşleri.

— İrlanda'da tarım sektöründe çalışan kadın

işçiler kapsam dışı bırakılmıştır.

— İsviçre'de uygulanan karma (mecburi ve ihtiyari) işsizlik sigortası sisteminde de bazı kantonlar evli kadınları muaf tutmaktadır.

— Kıbrıs - Evli kadın, ailenin geçimini sağlayan yegane kimse olmadıkça kapsam dışı bırakılmıştır.

5. Kapsam dışı bırakılan diğer istihdam şekilleri :

İşsizlik sigortasından istifade de aranın objektif şartlardan sonuncusu çalışanın veya görülen hizmetin mahiyet ve karakterinden doğmaktadır.

Aşağıda belirtilen faaliyetlerde çalışanlar sistemde genellik tamamen kapsam dışı bırakılmakta veya özel şartlarla sistemden istifade edebilmektedir.

— Part-time işlerde çalışanlar
— Geçici olarak çalışanlar
— Kâr gayesi olmayan müesseselerde
— Arasıra görülen işlerde çalışanlar ile
— Öğretmen
— Aile işçileri
— Yabancılar
— Part-time işlerde çalışanlar ve işsizlik sigortası;

Günümüzde şahsı, fiziki veya ruhi durumlar icabı sadece part-time bir işte devamlı olarak istihdam arzusunda bulunan özel bir çalışanlar grubu önem kazanmıştır. Bu tip az süreli istihdam özellikle talebe, evli kadınlar, yaşlılar fiziki veya ruhi kapasiteleri full-time işe müsait olmayan kimseler tarafından talep edilmektedir.

Milletler arasıra çalışma bürosu tarafından part-time görülen iş, «Devamlı ve ihtiyari olarak icra edilen aynı zamanda, çalışma saatleri normalden aşikâr bir şekilde kısa olan iş» şeklinde tanımlanmıştır.

Mahiyeti icabı part-time iş geçici veya sesonal işlerden ayrı bir karaktere sahiptir. Esasen tariften çıkarılabilecek üç ayırıcı unsur bu farkı daha belirgin bir hale getirmektedir.

Part-Time iş;

1. Muntazam, devamlı ve sabit bir iştir.

2. Konjonktürel değişmeler sonucu zorunlu olarak görülen bir çalışma olmayıp ihtiyari olarak icra edilmektedir.

3. Toplam çalışma saatleri normalden belirgin bir şekilde kısadır.

Part-time işin özelliklerine kısaca değinildikten sonra işsizlik sigortası bakımından ne şekilde dikkate alınabileceği sorunu doğmaktadır.

Bir bakıma, konu işsizlik sigortası sisteminin uygulandığı ortama göre part-time işte çalışan bir işçiyi, telâkki tarzına bağlıdır. Örneğin.

Belçika'da cari işsizlik sigortası kanununa göre işsizlik ödeneklerinden istifade günde en az 7 saat çalışan işçiler için söz konusu olmaktadır. Ayrıca istifadenin bir diğer şartı da, işsizin geçici olarak teklif edilen bir part-time kabul etmesi zorunluluğudur. Böylece part-time iş bir nevi tamamlayıcı iş olarak telâkki edilmektedir. İsveç'te: günde 4 saat veya en az haftalık normal çalışma süresinin yarısı kadar çalışan part-time işçilere istifade hakkı tanınmıştır.

İngiltere'de : Part-time çalışan evli bir kadının sigortaya katılması zorunlu değildir. Ancak işçi kendi arzusu ile prim ödemek suretiyle part-time bir işte çalışmasına rağmen işsizlik ödeneklerine hak kazanabilir.

Almanya'da : Part-time işçilerin işsizlik sigortasından istifadeleri iki şarta bağlanmıştır.

1. Haftada en az 24 saat çalışmak

2. Muayyen bir taban ücret kazancına sahip olmak.

Fransa'da : Cari sisteme göre (toplu sözleşme veya yönetmelikler) part-time işçilerin işsizlik istifadelerinden yararlanmaları mümkündür. Ancak genel plâna göre işçinin yılda 1.000 saat çalışmaya ve muayyen bir kazanca sahip olması gerekmektedir.

Sonuç olarak part-time işin ekonomik gelişmeye bağlı olarak gittikçe yaygınlaşan bir istihdam nevi halini alması özel hükümlerle de olsa işsizlik sigortası sistemince normal iş şeklinde yorumuna sebep olmaktadır.

— Geçici ve arasıra görülen işlerde çalışanlar

Geçici olan çalışmalar, bazı sebeplerden devamlı olarak hizmet arzusunda bulunmayanlar tarafından talep edilmektedir. Genellikle talebeler tarafından icra edilen geçici işler belirli saat veya mevsimlere inhisar etmektedir. Arasıra görülen işler esas itibariyle sürekli olmayan kısa süreli faaliyetlerin yarattığı istihdam imkânlarını ifade etmektedir. Geçici çalışmalarda görülen faaliyet devamlı olmasına rağmen talep edilen istihdam süresi kısa olmaktadır. Buna karşılık arızi işler doğrudan doğruya kısa istihdam imkânı yaratmaktadır.

Her iki halde de ortaya çıkan işsizlik faaliyetlerin, özelliğinden doğmakta ve bir riskten ziyade önceden bilinen tabii bir sonuç olmaktadır. Bu nedenle bu tip faaliyetlerde çalışanların, işsizlik sigortası kapsamına alınmaması sistemin amacı yönünden uygun bir istisna teşkil etmektedir.

— Kâr gayesi olmayan Müesseselerde çalışanlar:

Hastahane, Eğitim Enstitüleri, sağlık ve refah sektöründeki sosyal refah kurumları gibi kâr gayesi olmayan organizasyonlar, muhtelif meslek gruplarına mensup çalışanlar için bir istihdam alanı teşkil etmektedir.

Söz konusu faaliyet dallarında çalışanların işsizlik sigortası kapsamına alınmaması sektördeki toplam istihdam hacmine ekonomik değişmelerin tesir etmeyeceği düşüncesi gerekçe teşkil etmektedir. Ancak yapılan çalışmalar özellikle muayyen organizasyonlar için küçümsenmeyecek bir işsizlik riskinin varlığını ortaya çıkarmıştır. (Esasen A.B.D.'nin dört eyaletinde uygulanan oldukça geniş kapsamlı işsizlik sigortası kârsız kurumlarda çalışanları da içine almaktadır.)

Bu bakımdan geliştirilmiş işsizlik sigortası sistemine sahip ülkeler için sağlık ve refah sektöründe çalışanların kapsama alınmasının önemli bir ihtiyacı cevaplandırması yanında, toplam istifade maliyetlerini de fazla yükseltmiyeceği iddia edilmektedir.

EV İŞÇİLERİ :

Ev işlerinde istihdam edilenler bir çok ülkede işsizlik sigortası kapsamı dışında bırakılmıştır. Ancak bu alanda görülen işlerin münhasıran belirli vasıf ve tecrübedeki devamlı ve küçümsenmeyecek sayıdaki işçiler tarafından icrası korunması gereken bir işsizlik riski yaratmıştır. Bu konudaki gelişmelere Newyork eyaleti uygulamaları tipik bir örnek teşkil etmektedir.

1936'da yürürlüğe giren kanun, dört veya daha fazla ev hizmetlerinde istihdam edilen işçi çalıştıran işverenleri işsizlik sigortası kapsamı içine almıştır.

1966 yılındaki yeni kanuna göre kapsama alınma da uygulanan işçi sayısı kriteri kaldırılmış ve kazanç esası kabul edilmiştir. Kanuna göre ev hizmetlerinde çalışan işçilerin yıllık nakdi kazançlarının 500 doları aşması halinde kapsama alınacağı hükme bağlanmıştır. (Günlük ev hizmetlerinde bulunan talebeler 18 yaşından küçük çocuk bakıcıları ve geçici çalışanlar, devamlı ev işçileri sayılmayarak sistemden istisna edilmiştir.)

Ayrıca işçiye tahsis edilen oda ile yemek gibi istifadelerin nakdi karşılıkları, işverenin prim ödeme nisbeti ile işçiye sağlanacak işsizlik ödeneklerinin hesaplanmasında dikkate alınmaktadır.

İşçinin işsizlik ödeneklerinden istifade edebilmesi için, Kuruma müracaat tarihinden önceki 52 haftalık bir süre içinde en az 20 hafta çalışması gerekmektedir.

Netice olarak işsizlik sigortasının kapsamının tayininde dikkate alınan faktörler objektif olarak nitelendirilebilir. Bu açıdan kapsam, işçinin subjektif durumundan ziyade çalıştığı sektör veya gördüğü hizmetin karakterinden doğmaktadır. Uygulamalarda ortaya çıkan muhtelif kapsam şekilleri ülkelerin farklı sosyo-ekonomik yapılarının bir sonucu olmaktadır.

İSTİFADEDE ARANAN SUBJEKTİF ŞARTLAR

İşsizlik sigortası sisteminde, istifade edeceklerin çalışma alanları kapsamı belirliyen sınırlamalarla objektif olarak tesbit edilmektedir.

Ancak kapsam içi alanlarda istihdam edilenlerin işsizlik ödeneklerinden istifadeleri subjektif bazı şartlara bağlanmıştır. İşçi yönünden, tesbit edilmiş kanuni sorumlulukların yerine getirilmemesi istifade hakkından tamamen veya kısmi mahrumiyete sebep olabilmektedir.

Sistemde yer alan söz konusu şartlar başlıca iki grup içinde incelenebilir.

1. Kantitatif Şartlar :

Ödenek talebinde bulunan işsizin Kuruma başvurma tarihinden önceki kanuni asgari süre boyunca prim ödeyen bir sigortalı olarak çalışması gerekmektedir.

Belirtilen mali şart gerçekte belirli bir kontrubisyon ve istihdam süresini zorunlu kılmaktadır.

Bu konuda öngörülen asgari çalışma ve kontrubisyon süreleri işsizlik sigortası sistemine sahip ülkelerde aşağıdaki tablo'da görüldüğü gibi değişik zaman boyutları ile ifade edilmektedir.

Tablo III. İŞSİZLİK SİGORTASINDA ASGARİ ÇALIŞMA VE KONTRUBİSYON ŞARTLARI

AVUSTURYA	İşsiz son 12 ay içinde 20 hafta prim ödemelidir.
BREZİLYA	İşsizlikten önce enaz 120 gün aynı işverence istihdam edilmek
BULGARİSTAN	Son üç yılda asgari 2 yıl çalışmak
KANADA	Son iki yıl içinde 30 hafta prim ödemek
ŞİLİ	Ücretliler için 156 hafta ve maaş mukabili çalışanlar için 12 aylık prim ödeme şartı
B. ALMANYA	Son iki yılda 26 hafta sigortalı olarak çalışmış olmak
YUNANİSTAN	Son 12 ayda 125 gün prim ödemek
İRLANDA	Son yılda 26 hafta prim ödemek
İTALYA	2 yıllık sigortalı olmak ve son iki yılda 52 hafta prim ödemek
JAPONYA	Son 12 ayda 6 ay sigortalı olmak
NORVEÇ	Son 1 yılda 30 hafta veya son 3 yılda 45 hafta prim ödemek
GÜNEY AFRİKA	Son 52 hafta içinde 13 hafta prim ödemek
İSPANYA	Son 18 ay boyunca 6 ay prim ödemek
MISIR	Son 6 ay dahil 1 yıl prim ödemek

2. Kalitatif Şartlar :

Kalitatif şartlar bir yandan işsizin yeniden istihdamını mümkün kılabilecek fiziki ve manevi çalışma kapasitesini diğer taraftan, işsiz kalmanın sebeplerini (ödeneklerden istifade açısından) belirli nitel normlara bağlamaktadır.

İşsizin çalışma arzu ve iradesi :

Belirtilen irade deyimi, işsizin prodüktif bir hizmette bulunabilmesi için gerekli fiziki ve ruhi yeteneklere sahip bulunmasını ifade etmektedir.

Çalışmaya muktedir olabilme hali işsizlik sigortası uygulamalarında önemli sonuçlar doğurmaktadır.

İşsiz kalma sebebi olarak, veya yeniden istihdam imkânının Kurumca sağlanmasını güçleştiren, yeteneksizlikler işsizlik ödeneklerinden istifadeye engel teşkil etmektedir.

Gerçekten çalışamaz durumda olanlar, bu durumları icabı karşılaştıkları işsizlik bir risk olarak tecelli etmekte ve dolayısı ile işsizlik sigortası dışında başka bir sosyal sigorta müessesesinin kapsamı içine girmektedir. (İş kazaları, hastalık sigortaları gibi) işsizin çalışma arzusu ise muhtelif yönlerden ele alınabilir.

1. Çalışma arzusu ve mevcut istihdam imkânının kaybedilmesinde rolü;

Mevcut istihdam imkânının keyfi olarak terki veya işsizin kötü hali dolayısı ile işverenin hizmet akdini fesh etmesi sonucu, işsiz kalma halinde, riskin iradi olarak meydana geldiği söylenebilir.

İşsizlik sigortası sisteminde korunması amaç edinilen işsizlik riskinin iradi olarak yaratılması bir çok ülke uygulamalarında devamlı veya belirli cezai süreler boyunca diskalifikasyona sebep olmaktadır.

2. Çalışma arzusu ve teklif edilen «uygun iş» in reddedilmesi.

İşsizlik durumunda mali sonuçları tazmin etmek yanında yeni bir istihdam imkânı sağlanması diğer bir deyimle işsizlik süresinin asgariye indirilmesi, işsizlik sigortasının diğer sigorta branşlarından önemli bir ayrılığını teşkil etmektedir. Böyle bir amacın gerçekleştirilebilmesi Kurum fonksiyonlarına plâsman (işe yerleştirme) hizmetlerinde ilâvesini gerektirmektedir.

İşsizin iş bulma ile ilgili kendi gayretleri yanında Kurumun iş piyasasındaki emek arz ve talebini nitel ve nicel açılardan izleyerek işsizlere duyurması, fonksiyonları içine girmektedir. İş piyasasında berraklık ve mobilite sağlayıcı bu faaliyetler, işsize teklif edilen yeni bir istihdam imkânı olarak intikal etmektedir.

Bu safhada sistemde önemli bir uyuşmazlık kaynağı teşkil eden «UYGUN İŞ» kavramı ortaya çıkmaktadır.

Sorun, işsizin Kurumca teklif edilen her işi, kabule zorunlu mudur? şeklinde formüle edilebilir.

Sistemde, teklif edilen iş ile işsiz arasında uygunluğu tanımlamak amacıyla muhtelif kriterler uygulanmaktadır.

1. Teklif edilen işin-işsizin vasıf ve kaabiliyetine uygunluğu.

Teklif edilen işin gerektirdiği vasıf ve tecrübenin işsizde bulunmaması iş ve işçi arasında bir dengesizlik unsuru olmaktadır. İlâve eğitim imkânları ile giderilmeyen söz konusu kullanım dengesizlikleri aynı zamanda işgücü prodüktivitesinde israflara sebep teşkil etmektedir.

Bu durumda düşük kalifikasyonla görülebilen bir iş teklifi, tecrübe ve vasıflı bir işsiz tarafından uygun olmaması yönünden reddedilebilmektedir.

2. Kurumca teklif edilen işin işsizin fiziki veya ruhi yapısına uygunluğu.

Tevlit ettiği, maddî veya manevî çalışma şartları ile işsizin alışmış olduğu çalışma ortamına önemli ayrılıklar teşkil eden bu münhal uygun bir iş olarak telakki edilmemektedir.

3. Uygun iş ve işsizin ikâmetgahına uzaklığı :

Önceki konularda değinildiği gibi işsizlik sigortası belirli ölçüler dışında iş gücünün mabilitesini mecburi kılmamasına rağmen teşvik edicidir.

Emek faktörünün beşeri karakteri çalıştığı ve ikâmet ettiği ortamla kendisi arasında sosyal ilişkiler meydana getirmektedir. Bu bakımdan mabilitenin zorunlu tutulması önemli sosyal sorunlar yaratabilmektedir.

Ayrıca teklif edilen işin bulunduğu bölgedeki temel tüketim ve diğer ihtiyaç maddelerinin ortalama fiyat seviyesindeki nisbi yükseklik, söz konusu münhalin, reel ücretini düşürücü bir faktör olmaktadır. İşçinin ihtiyari olarak diğer bir bölgede teklif edilen işi kabul etmesi halinde işsizlik sigortasının sağlayacağı munzam istifade, işçinin kendisi ve geçindirmekte yükümlü kimseler için gerekli nakil ve diğer zorun masraflardan karşılanmasından ibarettir.

4. Teklif edilen işin işsizin çalıştığı son işe göre az ücretli olması :

Kurumca veya işsiz tarafından bulunan yeni bir istihdam imkânının, normal ekonomik piyasa şartları içinde elde edebileceği ücretten az olması halinde işsizin satınalma gücündeki azalışın tazmin edilip edilmiyeceği uygun iş teorisinde önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Teklif edilen işin ücreti, çalışmaksızın Kurumca sağlanan işsizlik ödeneği miktarında az olduğu müddetçe işsizce kabul edilemiyeceği ileri sürülebilir. Çalışma veya boş zaman tüketimi sonucu elde edilebilecek satınalma gücünün eşit miktarlarda olması işsiz yönünden boş zamanın tevcihine tabii bir gerekçe teşkil etmektedir. Bu bakımdan uygulamalarda uygun işin ücret kriteri açısından tanımında asgari işsizlik ödeneğine eşit bir satınalma gücü sağlamak ilkesinden hareket edilmektedir.

İşsizlik sigortasında ücret tazmininde ikinci yol, dolaylı olarak gerçekleştirilebilmektedir.

Piyasada mevcut marjinal işletmelerin, aynı istihdam seviyelerini toplam ücret ödemelerinden sağlayabilecekleri tasarruflarla muhafaza edebilmeleri halinde, Kurumca işsizliğin vukuunu önlemek amacıyla işverene ödenen yardımlar dolaylı olarak işçinin karşılaşabileceği ücret azalışlarını tazmin etmektedir.

«Alman işsizlik sigortası kanununda kaybedilen ücretin kısmen tazmin edileceği belirtilmiştir. Böyle bir tazminat müessesesinin amacı tehdit eden bir işsizliği bertaraf ederek işçiyi işinde kalmaya ve işverenide işçiyi muhafazaya ikna etmektedir. Şu şekilde hukuki mânada bir işsizlik mevcut değildir. İşçi çalışmaya hiç olmazsa işinde kalmaya devam etmektedir. Ancak tam olarak çalışamadığı için kaybedilen ücret tazmin edilmektedir.

A.B.D.'de uygun iş konusunda federal işsizlik kanunu teklif edilen işin aşağıdaki sebeplerle işçi tarafından kabul edilmemesinde işsizlik ödeneklerinden mahrum bırakılmayacağı belirtilmiştir.

1. Teklif edilen iş lokavt, grev veya diğer bir iş itilafı dolayısı ile münhal durumda ise,

2. Teklif edilen işin, ücret çalışma şartları ve diğer şartları aynı mahaldeki benzer bir işten esaslı bir şekilde farklılık (dezavantaj) göstermesi,

3. İşveren işçiyi istihdamı şartlı olarak (Sendikaya girmemek veya sendikadan istifa etmek gibi) teklif etmişse,

Kaliforniya eyaletinde ise uygun iş;

1. İşin, sağlığa, emniyete, morale ve fiziki niteliklere

2. Önceki yetişme, tecrübe ve ücrete

3. İşin işçinin ikâmetgâhına uzaklığının uygunluğu öngörülerek bu şartlarla tutarlı olan ve en az işsizlik sigorta istifadelerine eşit bir ücret sağlayabilen işi «uygun iş» olarak tanımlamıştır.

4. Kurumca, tertip edilen eğitim kurslarına katılmak :

İşsizlik sigortası, önceden değinildiği gibi sigortacılık fonksiyonları dışında, ekonominin gerektirdiği insangücü kalifikasyonunu tekamül ettirici eğitim hizmetlerinde de bulunmaktadır. Bu faaliyetler sonucu mevcut istihdam imkânlarının talep ettiği vasıflar işsizlere eğitim yoluyla kazandırılarak iş ve işçi arasındaki uygunluk sağlanabilmektedir. Netice itibariyle işsize iş sağlamak yanında insangücü vasfında tekamül söz konusu faaliyetlerin bir sonucu olmaktadır.

Ekonomi ve işçi yönünden olumlu etkilere sahip bu faaliyetlerin işsiz tarafından reddedilmesi işsizlik ödeneklerinden mahrumiyete gerekçe teşkil etmektedir.

5. İşsizliğin, iş mücadelesine direkt olarak iştirak neticesinde meydana gelmesi :

Çalışma şartlarının düzenlenmesinde toplu pazarlık sisteminin uygulandığı ülkelerde bu pazarlık unsuru olan grev lokavt gibi uyuşmazlık sonuçları, geçici de olsa bir işsizlik durumu yaratabilmektedir.

Toplu pazarlık sisteminin uygulanışında ilgili taraflar dışında bir müdahale prensip olarak kabul edilmemektedir.

Bu durumlarda Kurum, işsizlik parası vererek iş mücadelesine tesir edemez bilakis Kurum tarafsız kalmak zorundadır. Eğer grev veya lokavt memleket dahili bir sebeple ortaya çıkmışsa bu esnada şahısların işsizlik parası talep etmek hakkı bu müddet zarfında durdurulur. Fakat işsizlik muayyen bazı işletmelerdeki grevden neşet ediyorsa o zaman iş mücadelesine iştirak etmeyen, işletmelerde işsiz kalanlara işsizlik parası verilir.»

Netice olarak işsiz kalmanın sebebi grev ve lokavt gibi iş uyuşmazlıkları ise işsizlik sigortası nötr durumda kalmakta ve böylece tarafların pazarlık gücüne tesir etmemektedir.

Buna rağmen söz konusu prensip bazı ülkelerde belirli şartlar uygulanmaktadır.

Örneğin Rhode Island'da toplu iş uyuşmazlığı sonucu işsiz kalan bir işçi bir haftalık bekleme süresinden sonraki 6 hafta bitimine kadar diskalifiye sayılmakta ve bu müddetten sonra işsizlik sigortası ödeneklerine hak kazanmaktadır. Newyork eyaletinde de benzer bir hüküm uygulanmaktadır.

5. İşsizlik ödeneklerinden istifade de aranan diğer şartlar.

İşsizin diskalifikasyonuna sebep teşkil eden diğer hususlar şu şekilde sıralanabilir :

— İşsizin durumunu gereken prosedür içinde en yakın kurum şubesine bildirmesi,

— İşsizlik durumunun devamını tesbit amacı ile yapılan periodik veya sondaj, kontrollarının işçinin kendi hareketleriyle neticelendirilememesi,

— İşçinin, yeni bir istihdam imkânının sağlanmasını güçleştirici hareket ve fillerde bulunması.

DİSKALİFİKASYON VE SONUÇLARI

İşsizlik sigortası sisteminde ödeneklerden istifadede aranan subjektif şartların, kasıt, ihmal veya tekerrür gibi fiillerle yerine getirilememesi geçici ve devamlı olarak istifade hakkını kaldırmaktadır. Bir nevi müeyyide şeklinde yorumlanabilen mahrumiyet süreleri, muhtelif ülke uygulamalarında aşağıdaki tabloda belirtilen sınırlar içinde müşaahhas olayın niteliğine göre kararlaştırılmaktadır.

Tablo IV : UYGULAMALARDA DİSKALİFİKASYON SÜRELERİ

Avusturya	4	Hafta
Belçika	4 — 52	»
Kanada	6	»
Kıbrıs	6	»
Batı Almanya	2 — 8	»
İrlanda	6	»
İtalya	30	Gün
Japonya	1 — 2	Ay
İngiltere	6	Hafta

— Devamı var —

BİR AYIN İÇİNDEN

Anayasa'da yapılmak istenen değişiklik ile ilgili olarak görüşünü tespit etmek üzere Türk-İş'te, bir toplantı yapıldı. Bu toplantıya Türk-İş'e bağlı kuruluşların hukuk müşavirleri katıldı. Resimde, Türk-İş Hukuk Müşaviri Ümit Teoman başkanlığında yapılan toplantı görülüyor.

Uluslararası Petrol, Kimya ve Atom İşçileri Federasyonu, Türkiye'de üyesi bulunan kuruluşlar için bir seminer düzenledi. Eylül ayında Ankara'da yapılan bu seminere katılanlar konuşmacıyı dinlerken...

Genel - İş Sendikasının İzmir Belediyesinde yaptığı grev üç gün devam etti ve başarı ile sonuçlandı. Resim grev sırasında işçileri gösteriyor.

